

KRÓTKI RYS
ORGANIZACYI
SĄDOWNICTWA

CYWILNEGO WE FRANCYI

I

URZĄDZENIA WEWNĘTRZNEGO

TRYBUNAŁÓW PARYSKICH.

PRZEZ

WIKTORA KOPFFA O. P. D.

SĘDZIEGO TRYBUNAŁU W. M. KRAKOWA.

1139
KRAKÓW.

—
1835.

34(44)

Za pozwoleniem Cenzury Rządowej.

br. 29269

K R Ó T K I R Y S
ORGANIZACYI
SĄDOWNICTWA GYWILNEGO
WE FRANCYI
I URZĄDZENIA WEWNĘTRZNEGO
TRYBUNAŁÓW PARYZKICH.

Królestwo Polskie i Wolne Miasto Kraków, w ciągu niespełna lat czterdziestu, w miarę zmian Rządu zmieniło kilkakrotnie prawodawstwo. Prawa dawne polskie, austryackie, pruskie, francuzkie, urządzenia z czasów Księstwa Warszawskiego i postanowienia za obecnych Rządów wydane, kolejno obowiązywały i w znacznej liczbie dotąd obowiązują. Na jednych bowiem prawach budowano drugie, przy uchyleniu zaś niektórych wiele dawnych ustaw, zatrzymywano lub modyfikowano. Z tąd powstało w prawodawstwie niejaki zamieszanie, któremu jedynie systematyczny zbiór wszystkich obowiązujących ustaw, po oddzieleniu tych, które moc obowiązującą utraciły, zaradzić zdoła. Lecz zamieszanie to uczuć się daje szczególnie w postępowaniu sądowo-cywilnem i każdemu obznajmionemu z praktyką sądową w kraju naszym obowiązującą, wiadomo, ile napotykać się zdarza trudności w ściśłem zastosowaniu kodexów. Trudnościom tym, staramy się zaradzić w sposób, jaki nam się najlepszy być zdaje;

mimo tego jednak przekonani jesteśmy, że wiele do téj dokładności brakuje, jaką w kodexach u nas obowiązujących, prawodawca sobie zamierzył. Zródłem tego jest niezachowanie formy postępowania takiej, jaka obok trzymania się przepisów kodexów zachowaną być winna. Zbývá nam bowiem po większej części na urządzeniach wewnętrznych Trybunałów, zbývá na ścisłych odgraniczeniach władzy sądowej od administracyjnej, brakuje przepisów stanowiących wzajemny związek, stopniowanie i pomoc między instancjami i ich członkami. Przy wprowadzeniu kodexów dziś obowiązujących za byłego Rządu Księstwa Warszawskiego ograniczono się na kilku pomocniczych ustawach, ale nie rozwinięto wielu przepisów tychże kodexów, ani téż nie ogłoszono za obowiązujące dekreta we Francyi od dawna wydane. Z tąd poszło szczególnie u nas pomięszanie formy postępowania austriackiej z francuzką, z tąd powstała dowolność praktyki sądowej.

Przypatrzwszy się biegowi sprawiedliwości, formie postępowania sądowego cywilnego i urządzeniom wewnętrznym Trybunałów w Paryżu, poczytuję za rzecz nie bez zupełnej korzyści, skrócić w krótkości ich obraz, i wytknąć źródła na których się opierają, zostawiając porównanie wzajemne zasad, odmian i ich ocenienie obznajmionemu z praktyką w Sądach naszych przyjętą.

Przedmiot o którym traktować zamierzam, wyłożę w dwóch częściach, *w pierwszej* mówić będę, o szkole prawa i osobach sądowych; *w drugiej* o postępowaniu sądowo-cywilném we Francyi, a mianowicie w Sądach Paryzkich.

I. O SZKOLE PRAWA I OSOBACH SĄDOWYCH.

SZKOŁA PRAWA.

Naukę prawa zaczęto w Paryżu publicznie wykładać r. 1384. Za Ludwika XIVgo r. 1630 nowy porządek w wydziale prawa zaprowadzono, który z małemi odmianami dotrwał do czasu nowego urządzenia szkoły prawa w r. 1802. Według ustawy w roku tym zapadłej (1), do dziś dnia obowiązującej, w szkole prawa wykładają:

1. Prawo cywilne francuzkie w porządku kodexem wskazanym, zasady prawa natury i prawa narodów, prawo rzymskie z odniesieniem do praw francuzkich.
2. Prawo publiczne francuzkie i prawo cywilne z zastosowaniem do administracyi publicznej.
3. Prawo kryminalne i procedurę cywilną i kryminalną (Art. 2).

Każdy przed zapisaniem się do szkoły prawa, obowiązany jest złożyć świadectwo z ukończonych szkół licealnych (*diplôme de Bachelier ès-lettres*). Kurs prawa w tej szkole jest trzechletni, lecz chcący uzyskać stopień Doktora obowiązani są uczęszczać rok czwarty (Art. 3.). W roku pierwszym wykładają: Instytucye Justyniana i kodex cywilny do Art. 710; w drugim kodex cywilny do art. 1386, procedurę cywilną i kodex karny z postępowaniem karnym;

(1) Loi du 22 Ventôse an 12. (1802). — Prawa i dekreta w niniejszém piśmie w odsyłaczach umieszczone, przywiedzione są z wyciągu Dzienników praw P. DUPIN pod tytułem: *Lois concernant l'organisation judiciaire*.

w trzecim kodex cywilny do końca, prawo administracyjne i kodex handlowy; w czwartym Pandekta i zasady prawa natury i narodów. Wykład prawa rzymskiego jest w języku ojczystym.

Uczniowie uznani za uzdatnionych w dwóch pierwszych examinach po ukończeniu kursu pierwszego i drugiego roku, otrzymują stopień *bachelier* (Art. 9.). Ci którzy uzyskali stopień *bachelier* i po ukończeniu roku trzeciego zdadzą dwa drugie examina i odbędą publiczną dysputę jednéj thezy otrzymują dyplom licencyatu (*de licencié*) (Art. 10.). Ci zaś którzy otrzymają licencyat, zdadzą nowe dwa examina z kursu czwartego roku i odbędą publiczną dysputę, uzyskują stopień Doktora prawa (Art. 4. i 11.). Nakoniec ci którzy odbędą examina jedynie z prawa karnego i procedury cywilnéj i karnéj, dostają świadectwo zdatności (*certificat de capacité*).

Nie może nikt być Professoreм prawa kto nie jest Doktorem (Art. 25.). Stopień licencyatu jest potrzebny Sędziom, Prokuratorom, Podprokuratorom, i Adwokatom, (Art. 23. 24.). Patronowie (*Avoués*) winni złożyć świadectwo zdatności po odbytym examinie z prawa karnego i procedury karnéj i cywilnéj.

W roku 1834 w Paryzkiej szkole prawa którą 2,500 odwiedzało uczniów, było 15 Professorów; z tych 6ciu czytało kodex cywilny, trzy razy w tydzień. Każdy z Professorów tego przedmiotu w trzech latach kończy swój wykład. Prawa rzymskiego dwóch tylko było Professorów; z tych jeden czytał Pandekty, drugi Instytucye.

SĘDZIOWIE.

Od czasu ogłoszenia prawa z dnia 3go Września 1791 r. Sędziowie bez różnicy byli wybierani na czas oznaczony i bezpłatnie urząd sobie powierzony peł-

nili. Lecz prawo z dnia 12go Grudnia 1799 (22 *frimaire an 8.*) dożywotność urzędów sędziowskich wróciło. Według karty konstytucyjnej z dnia 4go Czerwca 1814 Sędziowie mianowani są przez Króla, płatni ze skarbu publicznego i nieodwoalni. Ta jednak nieodwołalność nie stósuje się do Sędziów Pokoju.

Prawo z dnia 24 Sierpnia 1790 r. postanowiło Sędziów Pokoju, nadając im władzę sądenia w ostatniej instancyi spraw osobistych i w przedmiotach ruchomych do 50 fr.; zaś w pierwszej instancyi w przedmiotach téjże natury wartość 100 fr. nieprzechodzących (2). Nadało im nadto władzę sądenia spraw wymienionych w Art. 3. K. P. S. tudzież jednania wszelkich sporów rozpoznaniu Trybunałów ulegających, prezydowania w radach familijnych i spisowania aktów opieczętowania (Art. 9. 11.). Nadto prawo z 3 *brumaire* r. 4. powołało ich do przewodniczenia Sądom Policji prostej. Sędziowie Pokoju są płatni z skarbu publicznego.

Nikt nie może być Sędzią Trybunału lub Assesorem, kto nie ma 25 lat skończonych, nie jest licencyatem prawa, i po wykonaniu przysięgi w Sądzie appellacyjnym nie uczęszczał do Sądu przez lat dwa. Prezes winien mieć prócz tych kwalifikacyj lat 27 skończonych (3). Sędzia appellacyjny i Prezes tego Sądu, oprócz kwalifikacyj dla Sędziego Trybunału przepisanych, powinien mieć pierwszy lat 27 drugi lat 30 (4).

(2) Według nowego projektu Izbie Deputowanych w r. 1835 podanego, Sądy Pokoju w ostatniej instancyi sądziłyby do 150 fr. a w pierwszej instancyi do 300 fr.

(3) Prawo z d. 20go Kwietnia 1810 r. Art. 64.

(4) Tamże Art. 65.

Prezes zasiada w wydziałach połączonych i na audyencyach uroczystych; nadto prezyduje ciągle w jednym z wydziałów, zwykle w wydziale pierwszym, winnych zaś ile razy zechce (5); przestrzega porządku w swym Sądzie i do niego należy karność sądowa (6).

Sędzia nie pełniący swych obowiązków ulega jednej z następujących kar: a) napomnieniu ustnemu przez Prezesa, b) napomnieniu piśmiennemu, c) napomnieniu z naganą, d) tymczasowemu zawieszeniu w urzędzie.

Napomnienie z naganą pociąga za sobą samém prawem utratę pensyi przez miesiąc, zawieszenie zaś przez ciąg jego trwania. Kary pod b, c, i d, wzmiankowane, Sąd w połączonych wydziałach na swego członka stanowi. Jednakże decyzja jego winna być przed wykonaniem przesłana Prokuratorowi jeneralnemu który po zatwierdzeniu decyzji Trybunału przez Sąd appellacyjny, przesyła ją do zatwierdzenia Ministrowi sprawiedliwości. W razie jednak zawieszenia tymczasowego, Sędzia obowiązany jest wstrzymać się od sądenia. Żadna względnie Sędziego decyzja wydaną być nie może, bez jego wysłuchania i wniosków Urzędu publicznego (7).

Audyencye Trybunału i Sądu appellacyjnego trzy, zaś Sądu kassacyjnego przynajmniej cztery godziny trwać powinny. — Przed zaczęciem audyencyi obowiązany jest Sędzia w każdym wydziale, dać się zapisać do właściwego rejestru (*registre de pointe*). Rejestr ten przed zaczęciem audyencyi, podpisuje prezydujący w wydziale, i od zapisania się w ten re-

(5) Dekret z 6go Lipca 1810. Art. 7. Dekr. z 30go Marca 1808 r. Art. 46.

(6) Dekr. z 6go Lipca 1810. Art. 49.

(7) Tamże Art. 50 — 59.

gestr zawisł udział w tak zwaném *droit d'assistance* (8), to jest w prawie korzystania z masy zebranej z pensyj sądowych wakujących lub odjętych urzędnikom sądowym z różnych powodów. Wszelkie bowiem tego rodzaju oszczędności należą do Sądów i dzielone bywają pomiędzy ich członków w stósunku regularnego uczęszczania na audyencye (9).

Podobnież w Sądzie kassacyjnym Pisarz utrzymuje protokół Sędziów nieobecnych i spóźniających się; prezydujący podpisuje go przy rozpoczęciu posiedzenia. Na zasadzie tego protokołu, połowa pensyi spóźniającym się lub nieuczęszczającym Sędziom przy Sądzie kassacyjnym potrącana bywa, i ta podziela się pomiędzy Sędziów obecnych. Wyjęci są z pod tego rygoru Sędziowie chorzy (10).

W Trybunale Sędziowie i Wice - prezesi co rok przechodzą z jednego wydziału do drugiego, w ten sposób, aby wszyscy pełnili służbę we wszystkich z kolei wydziałach (11). W Sądzie appellacyjnym trzecia część Sędziów z jednego wydziału przechodzi co rok do drugiego, z tego do trzeciego i tak następnie. Kolej przejścia przepisana jest dla najstarszych nominacyą. Sędzia Referent przeniesiony do innego wydziału, wraca z relacyą do tego wydziału w którym delegowanym został (12).

Przy Trybunałach, oprócz Sędziów są Assessorowie (*juges suppléans*), przy Sądach appellacyjnych Sędziowie Audytorowie (*conseillers auditeurs*). Asses-

(8) Dekret z 30go Marca 1808 Art. 10 — 15 i 53. Dekret z 30go Stycznia 1811. Art. 27. i nast. Prawo z 4 Prairial r. 8. Art. 24.

(9) Loi du 16 Prairial an 4.

(10) Loi du 4 Prairial an 8. Art. 26 — 28.

(11) Dekr. z 30go Marca 1808. Art. 50.

(12) Dekr. z 6go Lipca 1810. Art. 15. 16.

sorowie te same mają posiadać kwalifikacye co i Sędziowie, wyrabiają relacye i zasiadają na audyencyach z głosem doradczym; w razie dopięro podziału zdań starszy z Assessorów ma głos stanowczy (13.). Czém są Assessorowie przy Trybunale, tém są Sędziowie Audytorowie przy Sądzie appellacyjnym (14.). Mają głos doradczy, w 27 roku wieku swego głos stanowczy, i używani bywają do uzupełnienia kompletu. Powodem do postanowienia Assessorów i Sędziów Audytorów, było usposobienie ludzi młodych do sprawowania obowiązków Sędziego. Kto ma lat 21 skończonych, jest licencyatem i praktykował przez rok jako tytularny Adwokat (*a fait un an de stage*), może się ubiegać o ten urząd. Liczba tego rodzaju Sędziów może wyrównywać w czwartej części liczbie Sędziów i Prezesów przy Sądzie. Z Assessora jest awans na Sędziego Audytora: pensyi żadnej nie biorą, lecz mają prawo do *droit d'assistance* ile razy do kompletu wchodzi, i do dyet za poruczone im kommissorya (15.).

Sędziowie w czasie urzędowania i na uroczystościach, noszą togi i birety, które przepaską i galonem różnią się pomiędzy sobą. Toga przeznaczona na audyencye zwyczajne, jest wełniana czarna; na audyencyach i posiedzeniach pełnych i na uroczystościach publicznych, Sędziowie Trybunału mają togi jedwabne czarne, z niektórymi od zwyczajnych odmianami, zaś Sędziowie appellacyjni i kassacyjni togi czerwone (16.).

(13) Dekr. z 20go Kwietnia 1810. Art. 41.

(14) Postanowieni dekretem z 16go Marca 1808. Obowiązki ich przepisał dekret z 20go Kwietnia i 5go Lipca 1810. r. tudzież dekret z 22go Marca 1813.

(15) Dekret z 22go Marca 1813.

(16) Décret du 2 Nivôse an 11. 29 Messidor an 12. 6 Janvier 1811.

PROKURATOROWIE.

Urząd Prokuratorów już od trzynastego wieku jest znany we Francyi. Liczne dekreta, ukazy i urządzenia Parlamentów, przepisały obowiązki Prokuratorów królewskich, które odnosiły się do tych samych czynności jakie dotąd sprawują, a mianowicie do czuwania nad ścisłym wykonaniem praw i dawania wniosków w sprawach małoletnich, instytucjów, i interesujących porządek publiczny (17). Dziś są Prokuratorowie królewscy przy Trybunałach, Prokuratorowie jeneralni przy Sądach appellacyjnych i Prokurator jeneralny przy Sądzie kassacyjnym. Do pomocy przydani im są Podprokuratorowie (*substituts*), w Sądach zaś appellacyjnych i Sądzie kassacyjnym postanowieni są nadto Adwokaci jeneralni (*Avocats généraux*).

Podprokuratorowie i Adwokaci jeneralni wykonywają swój urząd pod nadzorem swego Prokuratora, i wszyscy należący do składu Urzędu publicznego (*service du parquet*) poddani są zarówno z Sędziami kontroli regularnego uczęszczania (*sont soumis à la pointe*) (18).

Prokuratorowie i ich zastępcy nie mogą się znajdować w czasie deliberacyj Sędziów w Izbie konferencyonalnej, lecz winni być wzywani do deliberacyj w okolicznościach służby wewnętrznej dotyczących (19).

Prokuratorowie sami, czynią wnioski w połączonych wydziałach i na posiedzeniach uroczystych, tudzież w wydziałach gdy tego uznają potrzebę (20).

(17) MERLIN Repertoire m. proc. du roi.

(18) Dekret z 30go Marca 1808. Art. 89.

(19) Tamże Art. 88 zob. wyżej.

(20) Dekret z 6go Lipca 1810. Art. 42. 43.

Jeżeli mają poczynić uwagi nad ścisłym zachowaniem praw i rozporządzeń, i takowe Radzie chcą przedstawić, Prezes na ich żądanie zwołuje posiedzenie pełne (21).

Do Prokuratora jeneralnego przy Sądzie apelacyjnym należy, w Kwietniu i Wrześniu każdego roku, przesłać Ministrowi sprawiedliwości obraz mieszczący w sobie: liczbę spraw wiszących na wokandzie w upłynionym półroczu, liczbę klasyfikacyj wierzycieli, spraw instruowanych na piśmie, spraw w-ocznych i zaocznych, spraw nieodsądzonych i powody nieosądzenia spraw dawnych, za które poczytują się sprawy dłużej nad trzy miesiące na wokandzie wiszące (*affaires arriérées*). Taki sam obraz obowiązani są zdawać Prokuratorowie przy Trybunale Prokuratorowi jeneralnemu (22).

(21) Dekret z 30go Marca 1808. Art. 79.

(22) Tamże Art. 80. 81. Z obrazów tych okazuje się: iż przed Trybunały cywilne we Francyi w ciągu lat 10ciu, do 31go Sięrp. 1830 r. rachując, wpisanych było spraw 1,210,566. z których 57,891, nieodsądzonych zostało. W r. 1831 też Trybunały miały do osądzenia spraw 165,986; Trybunały handlowe 135,767, Trybunały Iszėj Instancyi na drodze appellacyi od wyroków Sądu Pokoju wydały 2,192 wyroków, z których 942 uchylily lub zmieniły wyroki Sądów Pokoju; Sądy appellacyjne w materyi cywilnej 7,678, z których 2,502, zmieniły lub uchylily zawyrokovanie Trybunałów Iszėj Instancyi. Sąd kassacyjny w ciągu lat dziesięciu do r. 1830 w wydziale podań, wydał wyroków 5,260, w wydziale cywilnym 1,664. Z obrazów statystycznych nad biegiem sprawiedliwości, okazuje się nadto, iż w okręgu Paryża wypada jeden proces cywilny na 127 mieszkańców, w innych prowincyach liczba ta zwiększa się do 400 i 500. Zob. w *Revue de legislation* 5 livraison 1835, artykuł RENOUARDA, *Mémoire sur la statistique de la justice civile en France*.

W przypadkach ważniejszych Adwokat jeneralny ma komunikować swe wnioski Prokuratorowi jeneralnemu, i jeśli się w zdaniu nie zgadzają, decyduje większością zdań zgromadzenie Urzędu publicznego (*l'assemblée générale du parquet*). Jeżeliby decyzya przeciwna zdaniu Prokuratora zapadła, wolno mu samemu wnioski czynić (23).

Prokuratorowie i Podprokuratorowie w togach i biretach w Sądach zasiadają.

ADWOKACI I PATRONOWIE (24).

Przy końcu szesnastego wieku, nie wolno było samym stronom spraw w Sądzie wprowadzać, lecz musiały używać do tego właściwych pełnomocników Prokuratorami zwanych. Miejsca wakujące po Prokuratorach przechodziły do ich dziedziców, którzy je za umówioną summę sprzedawali; Król zaś przedstawionemu następcy jedynie nominacyą udzielał (25). Długo urzędy *Avocat* i *Avoué*, były połączone w osobach Prokuratorów, dopiero jak się zdaje rozporządzenie Parlamentu Paryzkiego z d. 17 Lipca 1693, urząd Adwokata od Prokuratora odłączyło. Urzędowanie pierwszego było nierównie zaszczytniejsze. Adwokaci więc się zajmowali naukowością prawa, i spraw jedynie w Sądzie bronili; Prokuratorowie zaś trudnili się po większej części formą postępowania sądowego; pierwszym wolno było sprawy bronić z zakratki (baryery), i z nakrytą biretem głową, drudzy musieli stawać przed kratką i z głową odkrytą. Z tąd poszedł zwyczaj iż jeśli Adwokat

(23) Tamże Art. 49.

(24) Wyrazu *Patron* używać będę w tém znaczeniu jakie ma we Francyi wyraz *Avoué*.

(25) *Lettres sur la profession d'avocat* par CAMUS. Ed. de DUPIN p. 462. seq.

przy wprowadzeniu sprawy robił coś, co właściwie do Prokuratora należało, np. odczytywał dokumenta, w ów czas biret z głowy zdéjmował. Nadto nikt nie mógł zostać Adwokatem kto po zdaniu examinu w Parlamencie na *bachlier* i *licencié* prawa, i wykonaniu przysięgi, nie odbył cztéroletniej praktyki przy Adwokatach (*stage*); Prokuratorem zaś mógł zostać każdy obznajmiony z praktyką sądową.

Adwokaci od dawna mieli swoje zgromadzenie i Izbę karną pod prezydencją Dziekana (*doyen*), który około r. 1600 zmienił swój tytuł na *batonnier* i był wybierany na rok jeden z pomiędzy Adwokatów. Zgromadzenie to odbywało posiedzenia w pałacu sprawiedliwości, w kaplicy dawniej Śgo Mikołaja, i z tąd przybrało nazwisko *Bractwa Śgo Mikołaja* (*Cenfrerie de St. Nicolas*). Do r. 1782, Adwokaci i Prokuratorowie jedno zgromadzenie składali, i wspólnego mieli *batonnier*, lecz odtąd połączenie to ustało.

Atoli wszystkie te stósunki, raczej zwyczajem, niżeli prawem ustalone, postanowieniem z dnia 2go Września 1790 r. zniesiono (Art. 10.). W miejsce Prokuratorów, prawem z 20go Marca 1791, zaprowadzono Patronów (*Avoués*) także *Officiers ministériels* zwanych, nie zakazując stronom bronić się w Sądach samym, bądź ustnie, bądź na piśmie (Art. 3.). Lecz w krótcie i ten urząd zniesiono; prawo bowiem z 2 *brumaire* r. 2go zostawiło wolność stronom stawiania w Sądach samym, lub przez prostych pełnomocników, odmawiając ostatnim prawa upominania się o nagrodę za stawiennictwo od tych, których zastępowali. Dopiero w r. 1800 przywrócono Patronów, nadając im prawo wnoszenia konkluzyi i bronienia spraw w Sądach, przy których ustanowieni będą, jednak bez zmiany dawniejszego zwyczaju, że strony

same bronić się mogą. W roku następnym urządzono Izbę Patronów (26). Nierównie później, bo za ledwie w r. 1804, pomyślano o przywróceniu Adwokatów, bez ściślejszego odróżnienia ich Patronów i połączenia w jedno ciało (27). Dopiero dekreta z 14go Grudnia 1810 i 20go Listopada 1822, prawa i obowiązki Adwokatów rozwinęły.

Według tych dekretów, chcący zostać Adwokatem, po otrzymaniu stopnia licencyatu, winien jest przedstawić do zawidymowania swój dyplom Prokuratorowi jeneralnemu przy Sądzie appellacyjnym. Po czém jeden z dawnych Adwokatów, przedstawia kandydata na posiedzeniu Izby, w której wykonawszy przysięgę (28), uprasza o przyjęcie siebie pomiędzy Adwokatów praktykujących *Avocats stagiaires* zwanych, przy Trybunale lub Sądzie appellacyjnym, przy którym obowiązki ma pełnić. Po otrzymaném pozwoleniu następuje praktyka (*stage*) przez lat trzy, która się zasadza na tém, aby pilnie na posiedzenia i konferencye Adwokatów uczęszczać (29). Adwokatom praktykującym wolno już sprawy bronić, lecz immatrykulowani, to jest wciągnięni w właściwą listę (*inseris au tableau*) dopiero być mogą po ukończo-

(26) Loi du 27 Ventôse an 8. Art. 94. Arrêté du 13 frimaire an 9.

(27) Loi du 22 Ventôse an 12 Art. 29. 30.

(28) *«Les avocats et avoués seront tenus de prêter serment, de ne rien dire ou publier de contraire aux lois, aux reglemens, aux bonnes moeurs, à la sureté de l'État et à la paix publique; de ne jamais s'écarter du respect dû aux tribunaux et aux autorités; de ne conseiller ou defendre aucune cause, qu'il ne croirait pas juste en son âme et conscience.»* Decr. du 14 Decembre 1810 Art. 14.

(29) W Paryżu odbywają się takie konferencye we Wtorki, w sali Biblioteki Adwokatów, w palacu sprawiedliwości.

nej trzechletniej praktyce, której dowód zależy od świadectwa wydanego przez Radę karną (*conseil de discipline*).

Adwokaci umieszczeni przy Sądzie appellacyjnym (*avocat à la Cour royale*) mogą stawiać we wszystkich Sądach jego okręgu; umieszczeni przy Trybunale, bronią jedynie spraw w Trybunałach swego departamentu i w Sądach Assyzów.

Adwokat na polecenie Sądu obowiązany jest bronić z urzędu obwinionych w sprawach kryminalnych i w ubogich sprawach cywilnych. Nie może sprawować innego urzędu sądowego, ani być Prefektem, Podprefektem, Sekretarzem Prefektury, lub prowadzić handel (30).

Patron nie potrzebuje stopnia licencyatu prawa; dosyć jest jeżeli ma lat 25, ukończył kurs prawa karnego i procedury karniej i cywilnej, tudzież jeżeli odbył pięcioletnią praktykę przy Patronie (31). Nadto Patronowie urzędujący obowiązani są do złożenia kaucyi.

Od roku 1806 przy Sądzie kassacyjnym nie masz Patronów, obowiązki ich są połączone z obowiązkami Adwokatów przy tymże Sądzie. Adwokaci przy Radzie Stanu (*Avocats aux Conseils du roi*). Dekretem z d. 10 Grudnia 1817, wcieleni zostali do Adwokatów przy Sądzie kassacyjnym.

Różnica pomiędzy Adwokatami co do ich obowiązków zachodzi w tém, że Adwokaci nie zajmują się wcale postępowaniem sądowém: do nich należy tylko bronić sprawy (*plaidoyer*) za jej przywołaniem. Patron zaś przeciwnie obowiązany jest wyrabiać pi-

(30) Dekret z 14go Grudnia 1810 r.

(31) Loi du 22 Ventôse an 12. Art. 26. Dekr. 6go Lipca 1810 Art. 115.

sma (*mémoires*), pilnować terminów, podawać noty, zgola zajmować się całą formą postępowania; wolno mu jedynie wprowadzać skargi incydentalne, które summarycznie sądzone być mają, i punkta incydentalne, odnoszące się do postępowania sądowego. Jednakże Patronowie mający stopień licencyatu mogą bronić sprawy jak Adwokaci, chociaż na ich liście umieszczeni nie są. Toż samo stósuje się do tych Trybunałów we Francyi, w których liczba Adwokatów jest zbyt mała (32).

Liczba Adwokatów jest nieograniczona. W roku 1831 Adwokatów immatrykulowanych przy Sądach appellacyjnych było 1,956, przy Trybunałach Iszėj Instancyi 4,663. W Paryżu Adwokatów immatrykulowanych stawających w Sądzie appellacyjnym i Trybunałach, razem było 647, stawających zaś w 30stym Sądach niższych Okręgu Paryzkiego, tylko 50. Liczba Patronów jest zawsze ograniczona. W r. 1831 Patronów przy Sądach appellacyjnych było 411, zaś przy Trybunałach Iszėj Instancyi 3,158. Co większa, urzędy Patronów i Adwokatów przy Sądzie kassacyjnym są w pewnym względzie kupne, ich bowiem Archiwa są nie jako własnością familijną. Patron składający urząd, ma prawo sprzedania go ukwalifikowanemu, dziedzicom zaś po Patronie, służy prawo przedstawienia następcy w miejsce wakujące, a Król na takowe dopiero przedstawienie mianuje (33). Miejsca te często bardzo drogo, szczególnie w wielkich miastach, są płacone. W Paryżu za miejsce Patrona przy Trybunale Iszėj Instancyi, jeżeli bióro jest bardzo uczęszczane, płacą do 300,000 fr. za miejsce nie odwiedzane (*le nû titre*) do 70,000 fr. Za urząd

(32) Ordonnance du 27 fevrier 1822.

(33) Loi du 28 Avril 1816.

Patrona przy Sądzie appellacyjnym, dają od 50,000 do 120,000 fr., za urząd zaś Adwokata przy Sądzie kassacyjnym od 120,000 fr. do 600,000 fr. (34).

Różnią się także Adwokaci od Patronów strojem i sposobem przemawiania do Sądu. Pierwsi przy togach czarnych noszą na grzbiecie z lewego ramienia dystyngtoryum *la chausse* zwane; Patronowie zaś mają proste czarne togi. Przyjęto i dawniejszy francuzki zwyczaj, że samym tylko Adwokatom wolno wprowadzać sprawę z nakrytą głową; jednakże bronić winni stojący i odkrywać głowę gdy wprowadzają konkluzję lub czytają akta (34). Nadto Adwokat ulega Sądowi Izby dyscyplinarnej; Patron zaś zostaje zawsze pod nadzorem Sądu, i przez ten skasowanym być może.

Powodów odłączenia posad Adwokatów od Patronów, należy szukać częścią w opinii ustalonej od pary wieków we Francyi, że posady Adwokatów są zaszczytne, obowiązki zaś Patronów tylko pewnym rodzajem rzemiosła; częścią w niezaprzeczonej prawdzie, że prawnikowi zajętemu postępowaniem sądowym i ciągłemi stósunkami ze stronami, nie wiele pozostaje czasu do gruntownego wypracowania powierzonego sobie interesu, i że człowiek oddany mechanizmowi procedury, jest niezdolny do wyższych pomysłów. Nie rozbiéram tego pytania, czyli nie byłoby lepiej połączyć urzędu Adwokatów i Patronów, bo to przechodzi zakres niniejszego pisma, lecz winienem dodać, że wprowadzenie spraw i wyrobienie pism dzieje się najporządniej. Patron zaszadza swą wziętość na własnej pilności, na porządném

(34) FOELIX, *Ueber den Advocatenstand in Frankreich*; w *Zeitschrift für ausl. Rechtswiss.* von MITTERMAJER T. II. p. 283.

(35) Dekret z 14go Grudnia 1810 Art. 12. 35.

wypracowaniu konkluzyj i pism prawem postanowionych, Adwokat zaś na znajomości kodexu, logiczném rozumowaniu i płynnej wymowie. Karyera Adwokatów rozpoczyna się zwykle w szrankach Sądów przysięgłych. Sprawa ważna, broniona wymownie, jedna w krótkie wziętość młodemu zwolennikowi Temidy, i stopniami toruje mu drogę, do pierwszych w kraju godności. Wielu Adwokatów nosi tylko sam tytuł, o który się nie jeden ubiega, wielu zaś nie stawia w Sądach, i tylko do narad prawnych używanymi bywają.

Na wzór dawniejszych zgromadzeń Adwokatów, dekret 14go Grudnia 1810 połączył ich razem (*l'ordre d'avocats*), podzielił zgromadzenie Adwokatów przy każdym Sądzie najwięcej na siedm, a najmniej na dwie kolumny (*colonnes*), i przełożył nad nimi Radę karność (*conseil de discipline*). Rada ta składa się z prezydującego *batonnier*, z dwóch najstarszych Adwokatów każdej kolumny, i Sekretarza. Członków Rady wybiera Prokurator jeneralny przy Sądzie appellacyjnym, z podwójnej liczby kandydatów przez Adwokatów większością głosów w ich pełnym zgromadzeniu wybranych. Rada wybiera co rocznie prezydującego i Sekretarza. W Sądach, przy których nie ma więcej nad 20stu Adwokatów, Trybunał Iszej Instancyi zastępuje miejsce Rady karniej, a Sąd właściwy mianuje prezydującego *batonnier*.

Rada karna stanowi, a) względem zachodzących trudności w umieszczeniu na liście Adwokatów, b) dozoruje nad Adwokatami, c) wymierza po wysłuchaniu obwinionego Adwokata, kary dyscyplinarne, które są: przestroga, napomnienie, nagana, zakaz sprawowania urzędu Adwokata nie dłużej nad rok jeden, i wykreślenie z listy Adwokatów. W dwóch ostatnich przypadkach wolno jest wskazanemu Adwoka-

towi lub Prokuratorowi jeneralnemu, odwołać się do Sądu appellacyjnego, który w téj mierze w pełnym komplecie stanowi.

Izba Patronów (*Chambre d'avoués*) wcześniéj od Izby Adwokatów, bo już w r. 1801 zaprowadzoną została. Rada karna składa się w Trybunale Paryzkim z 15stu członków, do których wchodzi prezydujący, Syndyk, Referent, Sekretarz i Kassyer. Władza Rady jest podobną do téj, jaką ma Rada karność w zgromadzeniu Adwokatów. Syndyk jest oskarżycielem przewinających Patronów, Referent zdaje relacyę z złożonych aktów zaskarżenia, Kassyer zawiaduje wspólną Kassą, która się składa z pewnych danin wnoszonych przez Patronów, i to co wniéj nad wydatki zostaje, obracaniem bywa na wsparcie ubogich Patronów (36).

NOTARYUSZE.

Urząd Notaryuszów już za czasów Karola Wgo był znany. Za tego Monarchy *Judices chartularii* mieli władzę nadawania aktom cechy urzędowości, a kapitularz z r. 805 obowiązuje Biskupów, Opatów i Hrabiów do utrzymywania Notaryuszów. Ludwik Śty bliżéj oznaczył obowiązki Notaryuszów Paryzkich, poddając ich pod władzę naczelnika sprawiedliwości, *Prevôt de Parys* zwanego. Odtąd Notaryusze obowiązani byli spisywać akta w właściwym gmachu sądowym (*le châtelet*) w imieniu *Prevôt* Paryzkiego, i składać na rzecz Króla trzy czwarte części przychodów. Notaryusze przedtém zachowywali jedynie minuty aktów; wydawanie grossów należało do Pisarzów aktowych, *tabularii* zwanych. Dopiero Ludwik Śty obowiązki ich połączył. Fran-

(36) Arrêté du 13 frimaire an 9.

ciszek I w roku 1542 w dobrach królewskich znowu Pisarzów aktowych przywrócił, a Henryk III r. 1575 postanowił Konserwatorów (*Gardenotes*), którym powierzono akta Notaryuszów z urzędowania zeszlých. Lecz Henryk IV roku 1597 połączył w całym kraju obowiązki Notaryuszów, Pisarzów aktowych i Konserwatorów, i urząd ich zrobił dziedzicznym. Dzielili się pod ów czas Notaryusze na królewskich (*N. royaux*), Szlacheckich (*seigneuriaux*) i Apostolskich (*Apostoliques*). Piérwsi w wielkich miastach składali jedno towarzystwo, mieli swych Syndyków i Izby karne; ostatni przy Konsystorzach używani byli do spisywania aktów kościelnych, lub prebend dotyczących (37).

Prawo z 29go Września i 6go Października 1791 roku zniosło ten podział, a z nim i dziedzietwo urzędu, tworząc jeden tylko urząd Notaryuszów publicznych; a prawo z 25go Ventôse r. 11go (16go Marca 1803), przepisało Organizacyą Notaryatu dotąd obowiązującą.

Według téj Organizacyi na 6,000 mieszkańców, ma być na prowincyi jeden Notaryusz; w miastach zaś na jeden Okrąg Sądu Pokoju, od dwóch do pięciu według okoliczności (Art. 31.). Zakres działania Notaryusza zależy od miejsca pełnienia przez niego urzędu. Jeżeli w mieście w którym urzęduje, jest Sąd appellacyjny, w ów czas ma prawo działania w całym Okręgu; jeżeli jest tylko Trybunał Iszėj Instancyi, zakres jego urzędowania rozciąga się tylko tak daleko, jak władza tegoż Trybunału; w innych zaś miejscach jedynie na Okrąg Sądu Pokoju (Art. 5.).

Kwalifikacye przepisane dla Notaryuszów są: wiek 25ciu lat skończonych, sześć lat praktyki przy

(37) MERLIN Repertoire m. Notaire §. 1.

Notaryuszu, z niektórymi co do czasu wyjątkami (Artykuł 35.), i kaucya która w Paryżu 12,000 fr. wynosi, w innych zaś miastach zmniejsza się względnie na ludność i instancją sądową. Notaryuszów mianuje Król. Liczba ich w Paryżu ogranicza się na 114. Według prawa z 28go Kwietnia 1816, Notaryuszowi przestającemu urzędować, lub jego dziezicom służy prawo sprzedania swego miejsca posiadającemu kwalifikacyę, któremu Król nominacyą udziela. Miejsca te w Paryżu są wiele cenione i były przykłady, że za nie do 600,000 fr. płacono.

Przy każdym Trybunale Iszej Instancyi ustanowioną jest Izba Notaryuszów (38). Atrybucye tej Izby są: *a)* utrzymywać porządek wewnętrzny pomiędzy Notaryuszami, i wydawać wszelkie postanowienia tegóż dotyczące, *b)* zapobiegać i godzić wszelkie zajścia pomiędzy nimi z powodu czynności urzędowych, *c)* załatwiać skargi osób trzecich przeciwko Notaryuszom, z ich urzędowania wynikłe, *d)* dawać opinią względem sporów wytoczonych przed Trybunał w przedmiocie opłat, dyet i t. p. Notaryuszom przypadających, *e)* wydawać lub odmawiać świadectwa moralności i uzdatnienia kandydata, *f)* przyjmować w skład Archiwa Notaryuszów, których posady zwinięte zostały. Nakoniec działać w imieniu wszystkich Notaryuszów, co do interessów wspólnych (39).

W Paryżu Izba Notaryuszów, składa się z 19stu członków (w innych miastach jest od 7miu do 9ciu). Komplet ścisły stanowi w niej 12stu. Wybiera ich zgromadzenie Notaryuszów, i trzecia część co rok się odnawia. Członkowie Izby wybierają z pomiędzy siebie prezydującego, Syndyka, Referenta, Sekre-

(38) Arrêté du 2 Nivôse an 12.

(39) Tamże Art. 2.

tarza i Kassyera. Obowiązki Syndyka, Referenta i Kassyera są te same co w Izbie Patronów. Rary których Izba używać może przeciwko oskarżonym Notaryuszom, są: wezwanie do porządku, proste napomnienie przez uchwałę, napomnienie z naganą przez prezydującego za stawieniem się Notaryusza w Izbie, odjęcie głosu w zgromadzeniu ogólném, wzbronienie wchodzenia do Izby, po raz pierwszy nie dłużej nad trzy lata, po raz drugi nad sześć lat, i zawieszenie w urzędzie. W ostatnim przypadku w Paryżu do Izby przybierają dziesięciu Notaryuszów, losem wybranych, i w tak pomnożonym komplecie większość zdań stanowi. Dla zaspokojenia kosztów Administracyi, utworzoną jest kassa do której Notaryusze wnoszą pewną kwotę, jaka z rozdziału przez Prezesa Sądu appellacyjnego zatwierdzonego wypada (40).

P I S A R Z E.

Jest tylko jeden Pisarz kaucyonowany (*Greffier*) przy każdym Sądzie, że zaś tak Trybunały jak i Sądy appellacyjne dzielą się na kilka wydziałów, przeto mianowani są Podpisarze (*Commis greffiers*) przysięgli na przedstawienie Pisarza, który jest z nimi solidarnie odpowiedzialnym (41). Pisarz obowiązany jest trzymać pióro na audyencyach uroczystych; w wydziałach trzyma zwykle pióro Podpisarz. Bióro jego (*la greffe*) winno być codziennie wyjąwszy święta, ośm godzin otwarte (42). Zostaje pod bezpośrednim nadzorem swego Prezesa: ten zdaje wprost rapport względem nagannego postępowania, Ministrowi spra-

(40) Tamże Art. 4 — 22.

(41) Dekret z 6go Lipca 1810. Art. 54. 55. 59.

(42) Dekret z 30go Marca 1808. Art. 90. 91.

wiedliwości (43). Pisarze noszą togi jak Sędziowie, tylko na biretach nie mają obwódki.

KOMMISSARZE DETAXATOROWIE.

Kommissarze Detaxatorowie (*Commissaires-privés*), są to urzędnicy przeznaczeni do sprzedawania ruchomości przez publiczną licytacją.

Według prawa z 17go Września 1793, sprzedaż przez publiczną licytację należała do Notaryuszów, Pisarzy i Woźnych (*huissiers*). Dopiero prawo z 27go Ventôse r. 9. (15go Marca 1801), postanowiło dla miasta Paryża 80siąt Kommissarzy Detaxatorów, do odbywania sprzedaży ruchomości przez publiczną licytacją. Ukaz z 26go Czerwca 1816 zastosował powyższe postanowienie i do innych miast więcej nad 5,000 ludności mających, i poddał wszystkich pod dozór Prokuratorów przy Trybunale Iszej Instancji. Odtąd Notaryusze tak na drodze postępowania spadkowego, jak i na drodze przymuszonego wywłaszczenia, przestali się trudnić sprzedażą ruchomości przez licytacją, takowe bowiem wyłącznie do Kommissarzy Detaxatorów należy.

Urzędników tych mianuje Król. Do nich należy całe postępowanie przy licytacji i wszelkie zapowiedzenia i opozycje; tudzież wyroki rozstrzygające takowe, pozostaną bez skutku, jeżeli oryginału tychże akt, nie podpisze Kommissarz Detaxator sprzedaż odbywający.

Kommissarze ci obowiązani są do złożenia kaucyi w Paryżu w kwocie 10,000 fr. (44).

Na wzór Notaryuszów mają Izbę karną złożoną w Paryżu z 15stu członków. Kassa ich wspólna skła-

(43) Dekret z 20go Kwietnia 1810 Art. 62.

(44) Loi du 27 Ventôse an 9. Art. 3. — 10.

da się z wniosku 2/3 części przychodu z każdej sprzedaży, której kontrola wynika z protokołu licytacji. Kassa ta jest rękojmią wypłaty przez prowadzącego licytację, zebranych z sprzedaży pieniędzy, i ulega zajęciu. Co dwa miesiące fundusz zebrany rozdziela się zarówno między Kommissarzy Detaxatorów. Taxa przepisana dla nich w Paryżu wynosi 6 fr. za trzy godziny pracy, oprócz kosztów exekucyjnych (45).

W O Ź N I.

Wyraz *huissier* (Woźny) pochodzi od *huis* (drzwi), i odnosi się do obowiązku strzeżenia drzwi sądowych. Do roku 1791 urzędy ich były kupne. Liczba Woźnych jest ograniczona, dzielą się na zwyczajnych i audyencyjonalnych. Mianowani są przez Króla, jednakże Sądom zostawiona jest wolność wybrania na Woźnych audyencyjonalnych tych, których za dogodnych uznają. Według dekretu z 14go Czerwca 1813, Woźny powinien mieć 25 lat skończonych, pracować przez lat dwa przy Notaryuszu, Patronie lub Woźnym, lub przez lat trzy u Pisarza, i złożyć świadectwo moralności przez Izbę karną wydane. Pozwy, oświadczenia i wezwania, jakich instrukcyja processu wymaga, tudzież wszelkie akta exekucyjne, są robione przez Woźnych tak zwyczajnych jak i audyencyjonalnych, w Okręgu Sądu do którego są przywiązani, jednakże sami tylko Woźni audyencyjonalni czynią wręczenia pism jakie Patron Patronowi doręczyć jest obowiązany. W miejscach w których nie ma Kommissarzy Detaxatorów, do Woźnych audyencyjonalnych i zwyczajnych należy sprzedaż ruchomości przez publiczną licytacją.

Woźni obowiązani są do utrzymywania repertoryów wszelkich aktów przez siebie wręczonych. Wręczając kilka aktów razem, nie mogą od każdego z osobna całego milowego rachować, ale tylko w stosunku, a to pod karą 100 fr. Woźny wyręczający się w spisaniu aktu przez drugiego z innego Okręgu, ulega podobnie karze 100 fr.; gdyby się zaś poważył, nie sam, ale przez drugiego wręczyć pozew lub kopie dokumentów, bądź osobie bądź w zamięszkaniu, ulega karze poprawczej od 200 do 2,000 fr. przy zawieszeniu w urzędzie przez trzy miesiące, i może być pociągany przez stronę o wynagrodzenie szkód jej zrządzonych. Gdyby się zaś wykrył podstęp Woźnego, nastąpić powinno dochodzenie przestępstwa na drodze kryminalnej (46).

Woźni audyencyonalni obowiązani są na godzinę przed audyencyą znajdować się w miejscu posiedzeń Sądu, i mieć z sobą wokandę spraw, które przywołane być mają (47).

W Okręgu każdego Trybunału jest zgromadzenie Woźnych, nad którym przełożoną jest Izba karna (*chambre de discipline*). Izba ta w Paryżu składa się z 15stu członków pod prezydencyą Syndyka, którego co rocznie Prezes Sądu appellacyjnego z pomiędzy trzech członków, przez Prokuratora jeneralnego przedstawionych mianuje. Członków Izby wybiera zgromadzenie, i tych trzecia część co rok się odnawia. Izba zbiera się przynajmniej raz w miesiąc. Do niej należy czuwać nad porządkiem i karnością pomiędzy Woźnami w Okręgu, załatwiać spory tak co do wręczeń jak i tax, wymierzać kary dyscyplinarne, wydawać świadectwa konduity i zarządzać wspólną kasą.

(46) Zob. Dekret z 14go Czerwca 1813.

(47) Dekret z 30go Marca 1808. Art. 96.

Kary dyscyplinarne są podobne do używanych w Izbie Notaryuszów. Kary pieniężne wymierza Trybunał Iszėj Instancyi, na żądanie stron lub Syndyka. Zawieszenie w urzędowaniu następuje tylko przez właściwy Sąd (48).

Wspólna kassa Woźnych składa się z wpływów, przez każdego Woźnego w stósunku $2/5$ części przychodu wnoszonych. Jednakże Woźni audyencyonalni nie składają przychodów z przywoływania spraw i wręczeń pomiędzy Patronami. Kontrola tych wpływów zasadza się na okazaniu Kassyerowi repertoryów Woźnych, za których rzetelność z osób są odpowiedzialni. Co rocznie zgromadzenie oznacza summe na koszta administracyi Izby i Woźnych słabych: decyzyą tę zatwierdza Trybunał. Resztujący fundusz podziela się pomiędzy Woźnych w tym stósunku: Woźny audyencyonalny przy Sądzie appellacyjnym bierze półtora części, Woźny audyencyonalny Trybunału Iszėj Instancyi pięć czwartych części, zaś inni Woźni po jednej części. Takowego działu projekt Kassyer układa (49).

STRAŻ HANDLOWA (*Gardes de Commerce*).

Dekretem z 14go Marca r. 1808 postanowiono dla Departamentu Sekwany, do wykonywania wyroków orzekających areszt osobisty (*contrainte par corps*), dziesięciu właściwych urzędników, *Gardes de Commerce* zwanych. Mianowani są przez Króla, składają jedno zgromadzenie pod przewodnictwem swego *Verificateur*. Do nich należy całe postępowanie względem aresztowania osoby w przypadkach przewidzianych w Artykule 2059 i 2060 K. C.

(48) Tamże.

(49) Tamże.

II. O POSTĘPOWANIU W SĄDACH PARYZKICH.

Oprócz Sądów Pokoju i Trybunału handlowego, Trybunał Iszėj Instancyi, Sąd appellacyjny i Sąd kassacyjny we wszystkich wydziałach, tudzież bióra Prokuratorów i Pisarzy, Izby Adwokatów, Patronów i Woźnych, bióro zarejestrowania, Sąd przysięgłych i Policyi poprawczej, znajdują się w Paryżu w jednym gmachu pałacem sprawiedliwości (*Palais de justice*) zwanym.

Audyencye wszystkich Sądów są publiczne (Artykuł 87. K. P. S.), wyjąwszy w przypadkach przewidzianych prawem, a mianowicie Art. 219. K. C. gdy mąż odmawia upoważnienia żonie; Art. 355. t. K. gdy rzecz idzie o przysposobienie, i Art. 87. K. P. S. gdy publiczna rozprawa pociąga za sobą nieprzyzwoitości lub zgorszenie.

Sędziowie w Trybunale i Sądzie appellacyjnym siedzą na podwyższeniu w jednej linii, w miejscu urządzoném na wzór stal kościelnych. W Sądzie zaś kassacyjnym siedzi po dwóch lub po trzech Sędziów przy jednym stoliku. Pisarz ma miejsce poniżej Sędziów, obok niego Woźny audyencyonalny; Prokurator lub Podprokurator w niejakiój odległości ma swój stolik na podwyższeniu. Obok Izby sądowej jest Izba radna (konferencyonalna), do której Sędziowie w razie potrzeby dłuższej deliberacyi wychodzą.

SĄD POKOJU.

Na dwanaście Okręgów Paryża jest tyleż Sądów Pokoju. Są wyznaczone dni i godziny, w których

sprawy sporne, a w których pojednawcze przywoływane bywają. Jest również oddzielna audyencya do sądzenia spraw zaocznie. Prośby względem opieczętowania lub odpieczętowania o każdym czasie są przyjmowane, i takowe akta sam Sędzia Pokoju dopełnia.

Wszystkie czynności Sędziego Pokoju, wyjąwszy sądzenie i pojednanie, są płatne przez strony interessowane: i tak w Paryżu za trzech godziną czynność przy opieczętowaniu ma przeznaczoną dyetę 5 fr., za przewodniczenie Radzie familijnej również 5 fr., za akt znania tyleż, i t. d. Taxy te są mniejsze w innych miastach i na prowincyi. Dyeta Pisarza Sądu Pokoju w przypadkach wymienionych wynosi 2/3 dyety Sędziego; oprócz tego Pisarz ma prawo pobierania tax za odpisy, wyciągi i widymaty (50).

Sędziowie Pokoju zasiadają z kolei w Policji miejskiej (*police municipale*), i sądzą za proste przewinienia policyjne do 15 franków. Dwóch Kommissarzy Policji pełni obowiązki Urzędu publicznego.

Co się dotyczy postępowania w Sądach Pokoju, to jest dostatecznie opisane w Kodexie, nie widzimy więc potrzeby rozwodzić się w tej mierze, tém mniej iż wiele form co do instrukcyi sprawy i wyroków przepisanych dla Trybunałów, o których niżej powiemy, stósuje się i do Sądów Pokoju.

TRYBUNAŁ HANDLOWY.

Zasiada w giełdzie kupieckiej i składa się z Prezesa, ośmiu Sędziów i szesnastu Assessorów, wybieranych na lat dwa, przez członków giełdy z pomiędzy kupców najznakomitszych, i potwierdzonych przez Króla. Obowiązki ich są honorowe. Trybunał han-

(50) Zob. *Tarif des frais et dépens Art. 1 — 20.*

dlowy sędzi sprawy pomiędzy handlującymi, sprawy między wszelkiego stanu osobami z czynności handlowych wynikające, sprawy kupców przeciwko praktykantom z przyczyny handlu, tudzież sprawy dotyczące upadłości. W przedmiotach 1,000 fr. nie przechodzących, w ostatniej Instancji wyrokuje. Trybunał handlowy w Paryżu dzieli się na dwa wydziały; komplet seisły stanowi trzech Sędziów. Wokanda Sądu tego jest dwojaka, jedna summaryczna z której przywołują sprawy trzy razy na tydzień, druga ordynaryjna spraw większych bronionych zwykle przez właściwych, do Trybunału handlowego przywiązanych obrońców (*agrées*), z której sprawy sądzą w drugie trzy dni tygodnia (51).

Sędziowie i Assessorowie zasiadają w togach, obrońcy mają strój czarny, i w tyle szeroką taśmę od kołnierza aż do stóp wiszącą.

TRYBUNAŁ ISZÉJ INSTANCJI.

Sądzi w ostatniej Instancji w sprawach osobistych, i przedmiotach ruchomych do 1,000 fr., w przedmiotach nieruchomych czyniących 50 fr. rocznego przychodu, w przypadkach odwołania się od wyroku Sądu Pokoju, w razie oświadczenia stron że poprzestają na wyroku Iszėj Instancji (52), na koniec w przedmiotach dotyczących się zarejestrowania (53). W innych przypadkach wyrokuje w Iszėj Instancji.

a) Skład i podział Sądu.

Trybunał Paryzki składa się z Prezesa, 7miu Wiceprezesów, 34ch Sędziów, pomiędzy którymi

(51) Kod. handl. Ks. IV. tyt. I. — Reglement du 6 Octobre 1806.

(52) Loi du 27 Ventôse an 8. Art. 7.

(53) Loi du 22 frimaire an 7.

jest 10ciu Sędziów instrukcyjnych (54), 14stu Asessorów, Prokuratora królewskiego, 15stu Podprokuratorów, jednego Pisarza i 12stu Podpisarzy. Przy nim jest ustanowionych 150 Patronów i tytuł Woźnych. Dzieli się na siedm wydziałów, z których każdy składa się z sześciu Sędziów i dwóch Asessorów (55). Komplet scisły stanowi trzech Sędziów (56), i nie może przechodzić liczby osób składających wydział: jednakże wydziały poprawcze nie mogą sądzić, jak przynajmniej w komplecie pięciu (57). Co rocznie odbywa się zmiana Sędziów w wydziałach (*le roulement*), o czém już wyżej była wzmianka. Cztery pierwsze wydziały sądzą sprawy cywilne, wyjąwszy zostawione do sądenia wydziałowi pierwszemu, w którym zasiada sam Prezes: wydział piąty rozpoznaje sprawy summaryczne, zaś szósty i siódmy sprawy policyjno-poprawcze.

Wydział Iszy wyłącznie sędzi sprawy do których wchodzi Rząd, Gminy lub instytutu, i rozpoznanie podania dotyczące się zatwierdzenia uchwał Rad familijnych, uznania bezwłasnowolności, wprowadzenia w posiadanie dóbr nieobecnych, upoważnienia kobiet zamężnych i sprostowania aktów stanu cywilnego. Równie wyłącznie rozpoznaje sprawy odesłane na audyencyą przez Prezesa, w drodze szybkiego zadecydowania, chyba że Prezes chce raczej takowe do innego przeznaczyć wydziału (58); niemniej sprawy względem przymuszonego wywłaszczenia z nieruchomości, które sądzone bywają raz na tydzień

(54) Zob. Code d'instruction criminelle Art. 55. seq.

(55) Dekret 18go Sierpnia 1810. Art. 6.

(56) Dekret 20go Kwietnia 1810. Art. 40. — Loi du 27 Ventôse an 8. Art. 8. 9. 14.

(57) Loi du 28 Ventôse an 8. Art. 2.

(58) Dekret z 30go Marca 1808. Art. 60.

w każdy Czwartek po audyencyi zwyczajnej. Nadto w wydziale pierwszym odbierane bywają od stron przysięgi wyrokami depuszczone, tudzież we Środy i Soboty o 12stój odbywają się licytacye publiczne (*audiences des criées*) przed jednym tylko Sędzią, który się zmienia co miesiąc (59).

Wydział IIgi, IIIci i IVty oprócz spraw zwyczajnych, rozpoznaje bez różnicy *appellacye* od wyroków Sądu Pokoju. Wszelkie inne sprawy i podania, Prezes na każdej audyencyi dzieli pomiędzy wydziały, według okoliczności i związku z sprawami poprzednio wprowadzonemi (60).

Audyencye we wszystkich wydziałach bywają co dziennie, wyjąwszy Święta i Poniedziałki, z których ostatnie są przeznaczone na wyprowadzenie inkwizycyj końcem uznania bezwłasnowolności, na zapytania sądowe, obienie klasyfikacyj, działów, i posiedzenia pełne Trybunału w celu wewnętrznego urzędowania (61). Wydział Iszy rozpoczyna audyencyą o 10tój z rana, IIgi o wpół do 2giej, IIIci o 11tój, IVty o wpół do 12tój, Vty o 12tój, VIty o 10tój, VIImy o 11tój.

Prezes cztery razy w tydzień we Wtorki, Środy, Piątki i Soboty, daje audyencye w drodze szybkiego załatwienia (*en referés*), po skończonej audyencyi sądowej.

Ferye Trybunału wydziałów cywilnych trwają od 1go Września do 1go Listopada. Wydział feryj (*chambre des vacations*), zajmuje się sprawami wymagającemi pospiechu, i ma cztery audyencye na tydzień. Kolej korzystania z feryj co rok na innych Sędziów przypada (62).

(59) Arrêté du 6 floreal an 10. Art. 7. 9. 20.

(60) Tamże Art. 14.

(61) Tamże Art. 19.

(62) Dekret z 30go Marca 1808. Art. 75. 78. — Dekret z 18go Sierpnia 1810. Art. 34. — 37.

b) Podział spraw.

Wszelkie prośby o zapowiedzenie, zajęcie, odzyskanie ruchomości lub towarów, i inne wymagające pośpiechu; nie mniej prośby o wypuszczenie na wolność, dozwoleń zapozwania wierzycieli w przedmiocie odstąpienia dóbr, lub zatwierdzenia układu z wierzycielami; prośby o zapozwanie z skróconym terminem, w jakimkolwiek bądź przedmiocie podają się do Prezesa Trybunału Iszėj Instancyi, który na nie odpowiada za poprzedniem komunikowaniem Prokuratorowi, jeżeli tego zachodzi potrzeba. Jednakże na prośby podane po rozdzieleniu spraw i w toku instrukcyi, odpowiada prezydujący w wydziale, do którego sprawa przypadła (63).

W biurze Pisarza utrzymywana jest księga parafowana przez Prezesa, w którą wpisują się sprawy w porządku ich podania, wokandą ogólną (*rôle general*) zwana. Obowiązkiem jest Patronów, sprawę wpisać najpóźniej na dzień jeden przed stawieniem się w Sądzie, zawsze jednak po terminie pozwu. Wpis sprawy obejmuje imiona stron i ich Patronów, obok tych Prezes notuje wydział do którego sprawy przeznacza. Oprócz téj wokandy utrzymywane są dwie inne; jedna na podania do Sądu Policyi poprawczéj, druga na podania odnoszące się do spraw leśnych, zarejestrowania, hipoteki, bióra Pisarza i t. p.

Wszelkie pozwy w przedmiotach cywilnych, bądź z terminem zwyczajnym, bądź skróconym, na mocy rezolucyi Prezesa, wydawane są do wydziału Igo.

Co dziennie przed rozpoczęciem audyencyi pierwszego wydziału, za przywołaniem przez Woźnego spraw w tym porządku, w jakim są umieszczone na wokandzie ogólnej, Prezes czyni ich podział pomię-

(63) Dekret z 30go Marca 1808. Art. 54.

dzy wydziały, jak to już wyżej powiedzieliśmy. Jeżeli pozwany w terminie prawem przepisany nie ustanowił Patrona, Patron powoda na téjże audyencyi za przywołaniem sprawy, składa na stół sądowy żądanie przez siebie podpisane, uznania zaoczności i przychylenia się do jego konkluzyi, i wtedy na zasadzie Art. 150 R. P. S. zapada wyrok zaoczny (64). Jeżeli wynikają trudności bądź z podziału, bądź z powodu wiszącego sporu, bądź związku spraw, Patronowie obowiązani są tę okoliczność w chwili podziału Prezesowi przedstawić, który bez żadnych formalności stanowi.

Po tak zrobionym podziale spraw z wokandy ogólnej, wypisują się wokandy szczególne (*rôles particuliers*), i oddają Podpisarzom właściwych wydziałów (65).

c) Instrukcja sprawy.

Z wokandy szczególnej, w porządku w jakim sprawy są na nią umieszczone, za dopilnowaniem prezydującego w wydziale, wypisują się listy nieoznaczonej liczby spraw, i te w biurze Pisarza i w sali właściwego wydziału, na ośm dni przed przywołaniem spraw, z tychże list wywieszone zostają. Dopiero na pierwszej audyencyi każdego tygodnia, w ośm dni po wywieszeniu, przywołuje się pewna liczba spraw, końcem oznaczenia terminu do ich wprowadzenia przez Adwokatów.

(64) Wyrażenie w Art. 150. R. P. S. „*sur l'appel des causes*” ściąga się do przywoływania spraw, na tę audyencyą dawaną przez Prezesa w Iszym wydziale, zwykle przed godziną przeznaczoną do sądenia; a to nie tylko dla podziału spraw między wydziały, ale i uznania zaoczności, skoro żaden Patron od strony przeciwniej nie zgłosił się w terminie przepisany.

(65) Dekret z 30go Marca 1808. Art. 54.

Jeżeli za przywołaniem żaden z Patronów nie stawia się, sprawa spada, czyli wykręśloną z wokandy zostaje, i w ów czas Patronowie są odpowiedzialni według okoliczności stronom, za szkody z tąd poniesione.

Jeżeli jeden tylko z Patronów stawia, winien się domagać wyroku (66). Jeżeli zaś obadwa staną, składają stan sprawy (*qualités*) i wnoszą konkluzye; po wysłuchaniu których prezydujący wyznacza dzień, do głośniei przez Adwokatów rozprawy (*pour plaider*). Gdyby który z Patronów lub Adwokatów, upatrywał przeszkodę w stawieniu się na terminie, do głośniei rozprawy wyznaczonym, Patron winien natychmiast o zachodzącej przeszkodzie Trybunałowi oświadczyć, który znalazłszy ją gruntowną, inny termin oznacza (67).

Przez stan sprawy (*qualités*), o którym mówi Art. 142. K. P. S. rozumie się ta część wyroku, która poprzedza powody (*motifs*) i zawyrokowanie (*dispositif*) i obejmuje w sobie imiona, stan i zamieszkanie stron, ich konkluzye, tudzież punkta czynu i prawa (Art. 142. K. P. S.). Takowy stan sprawy nie Pisarz redaguje, lecz Patronowie stron, tak porządnie, że jednym rzutem oka objąć można jakie wchodzi strony do sporu, czego która żąda, jaka jest treść sprawy i jakie pytania spór rozwiązują.

(66) Widzimy więc że może być dwojakiemu rodzaju zaoczność; raz gdy strona nie ustanowi Patrona, i w tedy wyrok zapada na audyencyi w Iszym wydziale za przywołaniem spraw z wokandy ogólnej; drugi raz gdy strona ustanowiwszy Patrona, nie stawia przez niego w wydziale, po rozdzieleniu spraw za przywołaniem jednej z nich z listy wywieszonéj.

(67) Tamże Art. 66—69.

Obowiązkiem jest Patronów, w sprawach wywieszonych, wręczyć sobie wzajemne konkluzye (*memoires*) przynajmniej na trzy dni przed audyencyą wyznaczoną dla złożenia *qualités*, lub wzajemnej rozprawy (*pour plaider*). Oprócz tego, wnoszenie konkluzyj przez Patronów, lub głośna w-oczna rozprawa przez Adwokatów dopuszczone piérwój nie będą, dopóki konkluzye przez Patronów podpisane, nie zostaną w biurze Pisarza złożone. Gdyby konkluzye wnoszone były od kratki, Patronowie mają je po podpisaniu złożyć Pisarzowi, który zaciąga takowe do protokołu audyencyonalnego (*les feuilles d'audience*).

Konkluzye są motywowane, obejmują wzmiankę o wydziale w którym sprawa jest wywieszona, i numer jój na wokandzie ogólnej. Równie poparte są motywami excepcya, replika i duplika. Pisma te ułożone są w sposób następujący: zwykle zaczynają się od wyrazów, *A Mrs le président et Juges composant la chambre etc..... Conclusions pour N....* (stan, miészkanie) *demandeur.....* (konkluzye powoda)... *ayant B. pour avoué. Contre M..... defendeur aux fins* (konkluzye pozwanego) *ayant D. pour avoué*; następują punkta czynu (*points de fait*) obejmujące treść sprawy, nakoniec punkta prawa (*points de droit*), ułożone w pytania prawne wyczerpujące cały przedmiot, i pospolicie co do każdego punktu, obejmujące motywa jak wyrok.

Sprawy wprowadzone z skróconego terminu, i z excepcyj deklinatoryjnych, nie mniej sprawy wykucyjne, i odnoszące się do samego postępowania, nie zaś *ad meritum* sprawy, nadto odesłane na audyencyą w drodze szybkiego zadecydowania, o wypuszczenie na wolność, dostarczanie alimentów i inne wymagające pośpiechu, są przywołane na proste

podania (*sur simples memoires*) i wprowadzają się, i sądzą bez odroczenia i bez kolei wokandy. A gdyby Sąd widział potrzebę odroczenia, to takowe raz tylko jeden w-ocznie, na dzień oznaczony dozwołoném zostanie, i wtedy sprawa sądzoną bywa przed innemi na wokandzie wywieszonemi (68).

Jeżeli na terminie oznaczonym, żaden z Adwokatów do obrony nie stanie, sprawa spada i już nie może być na nowo wpisana, jak tylko za złożeniem wyroku nakazującego jój wymazanie (*jugement de radiation*), którego koszta Patronowie ponoszą.

Gdy założoną jest opozycya przeciwko wyrokowi zaocznemu, sprawa wchodzi w miejsce jakie miała na wokandzie szczególniej przed wyrokiem zaocznym, chybaży prezydujący w wydziale do rozstrzygnięcia opozycyi inny termin oznaczył. Podobnie także dawne miejsce zajmują sprawy po wyroku przygotowawczym, przedstanowczym lub instrukcyą nakazującym.

Prezydujący w wydziale rozdziela pomiędzy Sędziów sprawy, które na relacyą wzięte być mają.

Patronowie nie mogą uzyskać uznania zaoczności, w sprawach ulegających wnioskowi Urzędu publicznego, jeżeli przed audyencyą nie zakommunikowali aktu Prokuratorowi: w sprawach zaś w-ocznych obowiązani są akta, i motywowane konkluzye komunikować Prokuratorowi w biurze jego, przynajmniej na dni trzy, jeżeli sprawa przychodzi z wokandy, a przed audyencyą dla spraw bez wokandy przywołanych (69).

Jeżeli pełniący obowiązki Urzędu publicznego, nie daje natychmiast wniosków, termin do takowych raz

(68) Tamże Art. 70 — 72.

(69) Arrêté du 6 floréal an 10. Art. 36.

tylko jeden odroczony być może, przy zrobieniu o t^{em} wzmianki w protokule audyencyonalnym. W sprawach w których nakazana jest relacya, Referent uskutecznia komunikacyą wprost od siebie, i Prokurator lub jego zastępcą, winien jest zwrócić Referentowi akta sobie komunikowane; w innych zaś przypadkach złożyć je Pisarzowi w jak najkrótszym czasie (70).

Co do spraw summarycznych, postępowanie jest krótkie. Gdy strony zwykle same wprowadzeniu sprawy są obecne, prezydujący często daje im zapytania, bez żadnych poprzednich formalności, w celu bliższego wyjaśnienia sporu, i nie raz motywa wyroku są z ich własnych zeznań czerpane. Gdy nadto sprawy wytaczane bez dokumentu, wtedy tylko do rzędu summarycznych należą, kiedy przedmiot ich tysiąca franków nie przechodzi, Trybunał zaś w ostatniej Instancyi wyrokuje do takiejże summy, przeto rzadkie są przypadki spisywania protokołów inkwizycyj świadców, którzy stósownie do Art. 407. K. P. S., na audyencyi słuchani być mają. Sprawy bowiem przechodzące sumę 1,000 franków, wtedy tylko uważają się za summaryczne, gdy się opierają na dokumencie niezaprzeczonem i w ów czas inkwizycya jest niepotrzebna, jedynie więc tylko sprawy 1,000 fr. przechodzące, nie oparte na dokumencie a wymagające pośpiechu, formalności Art. 411. K. P. S. ulegać mogą.

d) *Deliberacya, wyrok (Jugement).*

Na dniu wyznaczonym po złożeniu konkluzyi, następuje głośna rozprawa przez Adwokatów (*plaidoirie*). Dla dogodności zaś obrońców przyjęty jest zwyczaj, iż Pisarz kartką drukowaną w kształcie li-

(70) Dekret z 30go Marca 1808. Art. 83—86.

stu, zawiadamia Patrona strony popiérającej, że sprawa dnia tego, o téj godzinie sądzoną będzie; Adwokaci więc nie potrzebują, razy kilka przychodzić daremnie, ani téż Patronowie dźwigać na próżno stósy papierów. Obrońcy mówią z pamięci, rozbie-
 rają prawo, stósują go do obecnego przypadku, i często w sprawach ważniejszych bronią wymownie, używając środków do przekonania Sędziów wymową przepisanych. Gdy jednak Sędziowie poczytują przedmiot za dostatecznie przez Adwokatów wyjaśniony, prezydujący winien nakazać wstrzymanie się od dalszych obron (71). Obrony te kończą się zwykle ponowieniem konkluzyi, które według przyjętego zwyczaju, zaczynają się od wyrazów *à ce qu'il plaise au Tribunal* a kończą się słowy *et vous fairesz justice*.

Po wysłuchaniu Adwokatów daje wnioski, w przypadkach prawem przewidzianych, Prokurator lub jego zastępca z miejsca swego stojący, i równie najczęściej z pamięci. Po wnioskach, żadna z stron nie może się przymawiać, wolno im tylko złożyć natychmiast proste podania w ślad Artykułu 111. K. P. S. (72).

Po wysłuchaniu Urzędu publicznego następuje deliberacya, i to albo natychmiast, albo na następnej audyencyi, za przejrzeniem aktów przez Sędziów bez wyznaczenia sprawozdawcy, albo na koniec na relacyę przez wyznaczonego Sędziego w myśl Art. 93. K. P. S.

Gdy deliberacya nie wymaga długiego czasu, lub sprawa zwłoki nie cierpi, następuje natychmiast, i to albo w miejscu, bez nakazania ustępu publiczności, albo w Izbie konferencyonalnej do której się Sędziowie na chwilę udają. W przypadku zachodzącej po-

(71) Dekret z 30go Marca 1808. Art. 34.

(72) Tamże Art. 87.

trzeby przejrzenia akt, prezydujący ogłasza wyrok bez redagowania go na piśmie w osnowie: «Trybunał w celu wydania wyroku, poleca aby akta były złożone na stole, końcem deliberowania natychmiast w Izbie ustępowej.» O tym nakazie czyni się wzmianka w redakcyi głównego wyroku.

Jeżeli sprawa dłuższego zastanowienia się wymaga, bez potrzeby jednak wyznaczenia sprawozdawcy, może Sąd według Art. 116. K. P. S. albo zaraz, albo po deliberacyi natychmiast, odłożyć ogłoszenie wyroku do następnej audyencyi, i wtedy wydany zostaje wyrok treści: «Trybunał nakazuje, aby wszelkie akta i dokumenta, złożone były na stole, końcem ogłoszenia wyroku na audyencyi dnia....» To postanowienie redaguje się na piśmie, lecz wyjątkiem być nie potrzebuje.

Jeżeli Trybunał widzi potrzebę wyznaczenia sprawozdawcy, na którego relacyą wyrok ma być wydany, orzeka: «Trybunał w celu wydania wyroku stanowi, że deliberacya nastąpi na relacyą Sędziego.... na audyencyi dnia....» Postanowienie to nie potrzebuje być wyjęte, i strony są obowiązane bez żadnego wezwania temu zadosyć uczynić.

Gdy sprawa jest zawila, Sędziowie nakazują instrukcyą na piśmie (Art. 95. K. P. S.). Jednakże nie mogą jej nakazywać w materyi summarycznej (Art. 450. t. K.), ani też przy zaoczném wprowadzeniu sprawy (Arg. Art. 140. 159. t. K.).

Częstokroć gdy Sędziowie potrzebują objaśnienia, przez Patrona lub Adwokata, prezydujący wzywa go, listem do tego już gotowym, na konferencyą o pewnej godzinie.

Prezydujący zbiera zdania, zaczynając od najmłodszego Sędziego, w sprawach przychodzących z relacyi, Referent opinuje najpiérw. Wyrok wy-

dany zostaje większością zdań (Art. 116. K. P. S.). Jeżeli zdania są różne turnus po raz drugi odbyć się powinien (73). Jeżeli w liczbie Sędziów większej nad trzech, utworzy się zdań więcej nad dwa, a żadne z nich nie ma bezwzględnej większości, Sędziowie w liczbie mniejszej winni się przyłączyć do jednego z zdań mającego za sobą większość. Jeżeli zachodzi równość zdań, albo jeżeli komplet stanowi trzech Sędziów i każdy jest innego zdania, zachodzi przypadek podziału (*partage*), i wtedy wezwany zostaje Sędzia, Assessor, Adwokat lub Patron dla rozwiązania równości zdań (*pour vider le partage*), po nowém wprowadzeniu sprawy (Art. 118. K. P. S.) (74). W takim razie Trybunał wydaje wyrok: «że gdy okazała się równość zdań, wzywa Sędziego lub Adwokata N. końcem jęj rozwiązania, nakazując powtórne wprowadzenie lub relacyą na dzień....»

W każdym przypadku wyrok ogłasza na audyencyi prezydujący w wydziale, a do Pisarza jedynie redakcyja jego należy. Ogłoszenie zawsze następuje z motywami, i nie ma żadnej trudności w tym względzie, nawet w razie ogłoszenia wyroku po deliberacyi natychmiast. Bo jeśli strona jedna w zupełności stanowczo lub przedstanowczo wygrywa, (co w razie takiej deliberacyi najczęściej ma miejsce), prezydujący ogłasza motywa z konkluzyi (*mémoire*) strony wygrywającej, dodając samo tylko zawyrokowanie.

(73) Tamże Art. 35.

(74) Widzimy więc że prezydujący stósownie do ducha kodexu postępowania, nie koniecznie ma tylko rozstrzygać samą równość zdań, co się u nas często w komplecie trzech wydarza, ale że prawo pozwala mu wynurzyć swe zdanie, i wtedy czwarta osoba wezwana być powinna, w celu utworzenia większości, przez połączenie się z jednym z trzech zdań.

W ten sposób tak deliberacya, jak i wydanie wyroku, bardzo mało zajmują czasu, co pośpiech wymiarowi sprawiedliwości nadaje. W sprawach zawilszych zwykle do tygodnia prezydujący ogłoszenie wyroku odracza i po upłynieniu tego czasu, ogłasza go przed rozpoczęciem audyencyi.

Pisarz w sentencyonarzu (*plumitif*), minutę każdego wyroku, zaraz po jego wydaniu umieszcza, czyniąc na boku wzmiankę o przytomych Sędziach i Prokuratorze.

Prezydujący przy końcu audyencyi, lub najpóźniej we 24ry godzin sprawdzi sentencyonarz i podpisuje wraz z Pisarzem tak minutę wyroku, jak i wzmiankę na boku uczynioną. Gdyby prezydujący nie mógł podpisać protokołu w tym czasie, winien to uczynić w następnych 24ch godzinach, najstarszy Sędzia audyencyi obecny. Jeśliby Pisarz był w niemożności podpisania, prezydujący czyni o tém wzmiankę (75).

Minuta wyroku obejmować powinna, powody (*motifs*) i orzeczenie (*dispositif*), (Art. 138. K. P. S.), czego dopilnowanie Art. 140. K. P. S. Prokuratorom poleca.

Strona wygrywająca chcąc wyjąć gros wyroku, winna jest złożyć Pisarzowi stan sprawy (*qualités*), na tém bowiem redakcyja wyroku nastąpić powinna, (Art. 142. K. P. S.), przez przydanie do niego minuty wyroku, to jest motywów i orzeczenia. *Qualités* takowe nie układa Pisarz lecz Patron, któremu najlepiej jest wiadomo, o co i między jakimi osobami rzecz idzie. Lecz gdy *qualités* obejmują stan i przedmiot działania osób, tudzież punkta czynu i prawa, przeto nie może być dla drugiej strony obojętnym sposób ułożenia tychże. Dla tego kodex postępo-

(75) Dekret z 30go Marca 1808. Art. 73. 36. 37.

wania przepisuje, aby stan sprawy Patronowi strony drugiej, w kopii był doręczonym. Doręcza go Woźny audencyonalny, zatrzymując przez 24ry godzin oryginał, a to w tym celu, aby Patron strony drugiej zgłosił opozycyą, jeżeliby miał coś do zarzucenia, bądź przeciwko przymiotowi stron, bądź przeciwko ich konkluzjom. Opozycyę tę jednak winien jest założyć w przeciągu 24ch godzin bądź na kopii sobie doręczonej oddając ją Woźnemu, bądź na oryginale w ręku tegoż będącym, przez proste zanotowanie: «że zakłada opozycyę przeciwko niniejszemu stanowi sprawy.» Następnie popiéra takową pozvem doręczonym Patronowi z wezwaniem na dzień oznaczony przed Sędziego, który na zapadłym wyroku prezydował. Prezydujący po prostém wysłuchaniu Patronów, pospolicie przed rozpoczęciem audyencyi, zatwierdza, zmienia, lub odrzuca *qualités* przez zanotowanie na nich: «*wydać gros,*» lub «*nie wydać*» (*bon à expedier sur les présentes qualités*, lub *ne pas expedier sur les présentes qualités.*)

Jeżeli strona chce wyjąć wyrok zaoczny, składa równie Pisarzowi stan sprawy, lecz stronie drugiej nie ma potrzeby poprzednio go doręczać.

Wyroki we Francyi powinny być zarejestrowane na minucie, lub na expedyeyi. Prawo zarejestrowania (*droit d'enregistrement*), jest to prawo służące Skarbowi publicznemu, pobierania opłat pewnych z tytułu zmian własności, i różnych aktów, za ich wciągnięcie w właściwy registr, w celu zapewnienia ich bytu i ustalenia daty (76). Właściwie jest tylko operacyą finansową, postanowioną ustawami z 5go i 19go Grudnia r. 1790, i po różnych zmianach ustaloną przepisem prawa z 22go frimaire roku 2.

(76) MERLIN Repert. m. droit d'enregistrement.

W pałacu sprawiedliwości jest oddzielne bióro, w którym ledwie nie wszystkie sądowe akta, nie tylko oryginały ale i kopie, do rejestru za opłatą według taryfły są wciągane. Lecz nie cały akt, ale jedynie treść jego w rejestr się wpisuje. Po opłaceniu i wciągnięciu w rejestr, poborca notuje na akcie *np. Enregistré à Paris le 15 Août 1834, reçu 5 fr. Signé N.* Takie dopiero zanotowanie nadaje aktom wagę w Sądach, inne wprost odrzucane być winny, a nawet jak u nas brak stępla przyzwoitego, tak tam brak w wielu aktach dowodu opłaty z zarejestrowania, karze konrawencyjnej ulega. Opłaty wpisów zaprowadzone u nas, nie znane są we Francyi.

e) Exekucya wyroków.

Exekucya następuje albo z wyroku prawomocnego, albo nieprawomocnego lecz z exekucją tymczasową wydanego.

Przez exekucję tymczasową w prawie francuskim: rozumie się exekucya wyroku pomimo założonej appellacyi, bądź dla tego że tytuł nadaje dostateczną wiarę twierdzeniu tego który go pokłada, bądź że sprawa nie cierpi zwłoki jakaby z appellacyi wynikła (77). Exekucya więc tymczasowa, w duchu prawa francuskiego, nie jest tylko środkiem zabezpieczającym przedmiot zasądzony, jak się wyraża nasza ustawa exekucyjna z 17go Czerwca 1823 w Art. 4., lecz jest exekucją zupełną, tak właśnie, jak gdyby z wyroku już prawomocnego prowadzona, i jedynie

(77) Wypływa to z Art. 449 i 450 R. P. S., lecz nie pomimo założonej opozycyi, chybaży klauzula ta była dodana wyraźnie (Art. 155. R. P. S.). Wyrok bowiem zaoczny, wydany jedynie z klauzulą tymczasową, bez żadnego dodatku, nie może być nawet tymczasowo wykonalny, jak po upłynieniu dni ośmiu, do założenia opozycyi przepisanych. Wynika to z Art. 135 i 155. R. P. S.

decyzya Prezesa lub wyrok sądowy wstrzymać ją może. Dla tego prawodawca w Art. 135. K. P. S. wymienił przypadki w których exekucya tymczasowa powinna, a w których tylko może być dołożona. Pierwsze nie mogą za sobą pociągać żadnej wątpliwości względem słuszności żądania, drugie zostawione są światłu Sędziego. W każdym zaś przypadku, po dokonaniu exekucyi z wyroku z tymczasową klauzulą wydanego, strona która exekucyi uległa, ma otwartą drogę w razie uchylenia wyroku w Sądzie appellacyjnym, do działania o wynagrodzenie wszelkich szkód i straconych korzyści, przeciwko stronie, która klauzulę exekucyjną na swe żądanie uzyskała; Sąd bowiem takowej nie może bez domagania się dodawać, gdyżby nad żądanie sądził.

Dopełnienie exekucyi wyroku należy do Woźnego (*huissier*) który tak za wszelkie uchybienia przeciwko formalnościom, jak i za swe czyny, jest z osoby i kau-cyi odpowiedzialny. Do niego należy, przestrzegać ściśle, aby przedwcześnie, lub z tytułu nie mającego mocy, exekucyi takowej nie uskuteczniał; do strony zaś, być posłuszną wyrokowi sądowemu. Jeżeli strona mniema mieć słuszne powody sprzeciwienia się exekucyi, a wyrok nie jest wydany z klauzulą tymczasową, winna jest takowe powody do protokołu zadyktować, ale nie stawiać oporu, inaczéj bowiem urząd wykonawczy obowiązany jest spisać protokół niesforności (*procés verbal de rébellion*), z którego wytacza się sprawa na drodze karnéj (Art. 555. K. P. S.) (78).

(78) Mylnie więc u nas Komornicy z powodu każdéj prawie opozycyi i sprzeciwienia się dłużnika, akt niesforności spisują; bo co innego jest opozycya przeciwko exekucyi, a co innego opór dłużnika. Art. 10. Ust. Exek. brzmi tak jak Art. 555. K. P. S., zaś Art. 11. względem dodania

Trudności w exekucyi z powodu założonej opozycji wynikające, rozstrzygane bywają w drodze szybkiego zadecydowania (*en référé*), i to albo decyzyą Prezesa lub jego zastępcy, w przypadkach bardzo nagłych w domu wydaną (Art. 808. K. P. S.), albo takąż decyzyą, zapadłą na audyencyi szybkiego zadecydowania, cztery razy w tydzień o oznaczonej godzinie przez Prezesa dawaną (Art. 807. t. K.); albo na koniec wyrokiem na audyencyi Sądu wydanym, po zapoznaniu strony przeciwniej z terminem skróconym (*à bref délai*) (Art. 72 i 808. t. K.). W pierwszym przypadku Prezes na podaną notę termin do zapoznania strony, na pewną godzinę i Woźnego do wręczenia wyznacza; w drugim zapoznanie bez podania noty do Prezesa następuje, bo audyencye

siły zbrojnej przez Prokuratora, w razie *gdyby dłużnik lub ktokolwiek mocą zastawiać się, i onę odpięrać odważył się*, jest nie znany w kodexie postępowania sądowego francuskiego. Ostatni ten artykuł nie może się ściągać jak tylko do poprzedzającego, w którym jest mowa o protokule niesforności, i użyciu na jego zasadzie kroków kodexem karnym przepisanych. Nie pojmuję więc, aby w duchu Art. 10 i 11. mogła być przez Prokuratora pomoc wojskowa dodana w innym przypadku, nad ten, który otwiera drogę do postępowania na drodze karniej, przeciwko opierającemu się dłużnikowi, bo wszelkie opozycye nie pociągają za sobą ani aktu niesforności, ani pomocy wojskowej; bo jeżeli dłużnik lub kto inny zakłada opozycyą przeciwko zajęciu, a nie zachodzi obawa utracenia funduszu, komornik powinien się wstrzymać od spisania aktu exekucyjnego i czekać rozstrzygnięcia jój, na drodze szybkiego zadecydowania, bądź przez Prezesa, bądź przez Trybunał, na domaganie się opponentującego lub popierającego exekucyę, jako strony pilniejszej. Nie ma z tego względu żadnego opóźnienia, gdyż w przedmiotach nagłych decyzya nawet o oznaczonej godzinie, dnia tego w którym zaszła opozycya nastąpić może. Każde zatem domaganie się od Prokuratora siły wojskowej, dorozumiewać się każe

szybkiego zadecydowania, w oznaczone dni i godziny się odbywają; w trzecim podobnie jak w pierwszym, Prezes daje według okoliczności skrócony do zapoznania termin, i Woźnego do wręczenia pozwu wyznacza; nigdy zaś nie zakreśla terminu przez wymienienie dnia.

Wszelkie decyzje lub wyroki na drodze szybkiego zadecydowania zapadłe, są tymczasowo wykonalne, a następnie i appellacya która ma miejsce z Art. 809. K. P. S., nie wstrzymuje w nich exekucyi. Po uchyleniu więc opozycyi przez decyzją prezydialną lub wyrok Trybunału, exekucya bez względu na wszelkie dalsze stawiane trudności, do skutku przyprowadzoną być winna.

gwałtu pociągającego za sobą karę w właściwej drodze; bo rozpoznanie prawności opozycyi, nie do Prokuratora ale do Prezesa lub Sądu, na drodze szybkiego zadecydowania należy. Lecz pytam się gdzie jest źródło tych sporów i niedogodności w exekucyi, na które się tak u nas użalają? wielu upatruje takowe w samej ustawie exekucyjnej; ja go zaś widzę w mylném tylko rozumieniu, a w daleko mylniejszém jój rozwinięciu dziś w praktyce będącém. Nie znała nasza ustawa exekucyjna, a nawet były jój zasadom przeciwnie, dawniej przyjęte rekursa od rezolucyj Prokuratora przy Trybunale, na drodze exekucyi wydanych, do Prokuratora przy Sądzie appellacyjnym. Nie zna równie a nawet nie potrzebuje nowego rodzaju (w miejsce pierwszego, w r. 1833 zaprowadzonego) odwołania się od rezolucyi Prokuratora przy Trybunale, do Prezesa, od Prezesa do Trybunału, od Trybunału do Sądu appellacyjnego i t. d. otwierającego drogę pieniactwu. Chciemy tylko prawo rozumieć, a przekonamy się, że rozwinięcie Art. 10 i 11. ustawy exekucyjnej jest zbyt uczynne, i że raczej starać się powinniśmy o ściśle zastosowanie tejże ustawy, szanowanie obowiązujących praw i wyroków sądowych, tudzież o Komorników znających przepisy prawa, i utrzymanie ich w przyzwoitej karności.

Na téj więc drodze przychodzą pod rozstrzygnięcie trudności w exekucyi zejść mogące. Prokurator nigdy się do niej nie miesza, nie wdaje się w rapporta urzędu wykonawczego, ani téż pomocy wojskowej dodaje lub odmawia. Skoro bowiem jest tytuł do exekucyi, téj nie może wstrzymać tylko decyzja Prezesa lub wyrok sądowy. Jeżeli Urząd wykonawczy doznaje oporu, spisuje jak widzieliśmy protokół niesforności; dla przywiedzenia zaś do skutku exekucyi, wprost od Wójta (*Maire*) pomocy wojskowej przybiera, za nadużycie której, sam exekucję prowadzący jest odpowiedzialny. W ten więc sposób, przy właściwém zastosowaniu kodexu postępowania sądowego, są zabezpieczone prawa wierzycieli, tytuły exekucyjne mających, i na drodze exekucyi nie widać tego pieniactwa, które częstokroć udaremnia wyroki, w głównym przedmiocie najlepší wydane, i nie raz ich funduszu swego dłużnika pozbawia (79).

SĄD APPELLACYJNY

a) Skład i podział Sądu.

Sądy appellacyjne francuskie, zwały się początkowo od czasu ich zaprowadzenia *Cours d'appel*, dopiero im prawo z 20go Kwietnia 1810 r. tytuł *Cours impériales* a następnie *cours royales* nadało.

(79) Ustawa exekucyjna z 17go Czerwca 1823 przy utrzymaniu z kodexu postępowania sądowego tytułu XVI Rś. V. części I, o szybkiem zadecydowaniu, w Art. 9. 10. 11 i 12. odstąpiła od zasad tegóż kodexu w tém tylko, iż udzieliła Prokuratorowi przy Trybunale Iszej Instancyi władzę dodawania pomocy wojskowej; sposób więc rozstrzygania opozycyj, na drodze szybkiego zadecydowania i skutek otrzymanych decyzyj lub wyroków, powinien być jednaki.

Sąd appellacyjny w Paryżu, składa się z jednego pierwszego Prezesa (*premier président*), 5ciu Prezesów, 54ch Sędziów (*conseillers*), 12stu Sędziów audytorów (*conseillers auditeurs*), jednego Prokuratora jeneralnego, 4ch Adwokatów jeneralnych (*avocats généraux*), 11stu Podprokuratorów i jednego naczelnego Pisarza. Dzieli się na pięć wydziałów; z tych trzy są cywilne, jeden przeznaczony do rozstrzygania rekursów od Policji poprawczej, a jeden składa wydział kryminalny oskarżenia (*chambre des mises en accusation*). Sześćdziesięciu Patronów jest przywiązanych do Sądu appellacyjnego.

Audyencye cywilne pierwszy wydział miéwa w Poniedziałki, Wtorki i Soboty o 9tej z rana, w Piątki zaś o 12tej; wydział drugi w Poniedziałki i Wtorki o 12tej, a we Środy i Czwartki o 9tej; wydział trzeci we Środy i Czwartki o 12tej, a w Piątki i Soboty o 9tej (80). Wydział rekursów w drodze Policji poprawczej, miéwa posiedzenia w dnie oznaczone przez Prezesa. Na koniec wydział oskarżenia zasiada we Wtorki i Piątki. Audyencye uroczyste (*audiences solennelles*) odbywają się w Poniedziałki i Soboty o godzinie 12tej.

Komplet scisły w Sądzie appellacyjnym stanowi siedmiu Sędziów (81). Jednakże wydział oskarżenia i rekursów w drodze poprawczej, może sądzić w komplecie pięciu Sędziów (82).

Audyencye uroczyste odbywają się w połączeniu dwóch wydziałów; wydział drugi i trzeci z kolei do pierwszego przybierany bywa (83). Na tych audy-

(80) Podział ten audyencyj jeszcze prawem z 29go thermidor r. 11. zrobiony, dotąd się utrzymuje.

(81) Loi du 27 Ventôse an 8. Art. 27.

(82) Dekret z 6go Lipca 1810. Art. 2.

(83) Tamże Art. 7.

encyach sądzone bywają sprawy o stan osób, chybaby przychodziły z skróconego terminu, skargi o pociąganie Sędziego do odpowiedzialności (*prise á partie*), i sprawy odesłane po osądzeniu, po skassowaniu wyroku (84).

W pierwszą Środę po nowym roku, zgromadzają się wszystkie wydziały Sądu appellacyjnego. Prokurator jeneralny na tém posiedzeniu przedstawia obraz biegu sprawiedliwości w całym okręgu Sądu, i wytyka błędy jakie mu się w roku ubiegłym spostrzegać dały. Sąd wydaje swą decyzję, którą Prokurator Ministrowi sprawiedliwości przesyła. Na tém także posiedzeniu Sąd appellacyjny układa liczbę Sędziów Trybunałów, i Adwokatów odznaczających się w pełnieniu poruczonych sobie obowiązków, i tę przesyła Ministrowi sprawiedliwości (85).

Ferye Sądu appellacyjnego wydziałów cywilnych, podobnie jak Trybunału, trwają od 1go Września do 1go Listopada. Wydział feryj (*chambre des Vacations*) składa się z prezydującego i 7miu Sędziów. Corok inni Sędziowie, poczynając od najmłodszych, składają ten wydział, który się zajmuje sądzeniem spraw jedynie summarycznych i wymagających pospiechu, i daje przynajmniej dwie audyencye na tydzień (86).

b) Podział spraw.

Podobnie jak w Trybunale utrzymywaną jest wo-
kanda ogólna (*rôle général*). Na każdej audyencyi pierwszy Prezes w swoim wydziale czyni równy podział, pomiędzy trzy wydziały, spraw cywilnych

(84) Tamże Art. 22.

(85) Dekret z 20go Kwietnia 1810. Art. 8. 9.

(86) Tamże Art. 40—44. Dekret z 6go Lipca 1810. Artykuł 22—31.

na wokandzie umieszczonych, a to za przywołaniem przez Woźnego w porządku ich wpisania. Na téjże audyencyi, uznana bywa zaoczność na domaganie się Patrona, przez niego podpisane i na stole złożone. Gdyby wynikała trudność z podziału spraw, Patron winien takową Prezesowi przełożyć. Z wokandy ogólnej wypisuje się szczególna (*rôle particulier*), która się składa Pisarzowi właściwego wydziału (87).

Każdej audyencyi użyta bywa godzina, na załatwienie spraw summarycznych (88).

c) *Instrukcja sprawy.*

Na pierwszej audyencyi każdego tygodnia prezydujący w wydziale, każe przywołać pewną liczbę spraw, a to końcem złożenia przez Patronów stanu sprawy (*qualités*), wnoszenia konkluzyi i oznaczenia terminu do rozprawy (*pour plaider*). Zbyteczną byłoby rzeczą powtarzać dalsze postępowanie, gdy takowe w niczem się nie różni od tego, któreśmy wyżej mówiąc o Trybunale przytoczyli; dekret bowiem z 30go Marca 1808, w tym względzie tak do Trybunału jak i Sądu appellacyjnego się sciąga.

Wywód uciążliwości obejmuje punkta czynu, następnie powody appellacyi, które zwykle mieszczą w sobie zasady rekursu, pytania prawne i rozwiązanie tychże. Jak konkluzye, tak równie i uciążliwości są w ten sposób ułożone, iż jednym rzutem oka można objąć czyn, zasady i punkta prawa.

d) *Wyrok (Arrêt).*

Równie przepisy wyżej wyłożone co do delibracji, zbierania zdań, redakcyi wyroku, jego ogłoszenia i podpisania minuty, są normą postępowania i dla Sądu appellacyjnego.

(87) Dekret z 30go Marca 1808. Art. 19 — 25.

(88) Tamże Art. 24.

Jeżeli appellacya uchyloną zostaje, zawsze strona wskazywaną bywa na karę 10ciu franków. Karę tę strona appellująca już piérwój jest obowiązana zaznaczyć, i kwit załączyć do uciążliwości. Jeżeli w appellacyi wygrywa, zaznaczona kara za okazaniem wyroku zwróconą jój zostaje.

Dla przecięcia drogi sporom, wolno jest Sądowi appellacyjnemu wyrokować stanowczo, gdy appellacya od wyroku przedstanowczego uchyloną zostanie, i przedmiot jest dostatecznie przygotowany do stanowczego zawyrokowania, lub gdy tenże Sąd zmienił wyrok stanowczy Trybunału, dla uchybienia formalności.

e) Exekucya wyroku.

Exekucya stósownie do Art. 472. K. P. S. należy do Trybunału, od którego jest appellacya, jeżeli jego wyrok potwierdzonym będzie; jeżeli zaś wyrok Trybunału uchylony zostanie, exekucya należy do Sądu appellacyjnego wyrokującego, lub do Trybunału innego przez tenże Sąd wyznaczonego.

SĄD KASSACYJNY

a) Skład i podział Sądu.

Sąd kassacyjny postanowiony uchwałą z 24go Maja 1790, rozwinięty został przez prawo z 1go Grudnia 1790, dekret z 29go Września 1793, prawo z 2 brumaire r. 4, urządzenie z 4 prairial r. 8, i prawo z 27go Ventôse r. 8. Jest tylko jeden na całą Francją. Rozpoznaje skargi o kassacyą wyroków w ostatniej Instancyi wydanych. Nie sędzi nigdy samój sprawy, lecz tylko kassuje wyroki wydane z obrazą prawa lub form postępowania sądowego, i po skassowaniu odsyła po stanowcze osądzenie

przed inny Sąd najbliższy, odpowiadający randze tego, którego wyrok skassowaniu uległ (89).

Nie mogą być zaskarżane w kassacyi, wyroki Sądów wojskowych i Sądów Pokoju, wydane w ostatniej Instancyi, wyjąwszy wypadki niewłaściwości Sądu (90).

Sąd kassacyjny składa się z pierwszego Prezesa (*premier président*), trzech Prezesów, 45ciu Sędziów (*conseillers*), Prokuratora jeneralnego, czterech Adwokatów jeneralnych i jednego Pisarza. Dzieli się na trzy wydziały. Wydział pierwszy podań (*Section des requêtes*) stanowi względem dopuszczenia do instrukcyi, lub odrzucenia skarg kassacyjnych i skarg o pociąganie do odpowiedzialności Sędziego (*prise à partie*). Wydział II cywilny (*Section civile*) wyrokuje stanowczo względem skarg przyjętych przez wydział pierwszy. Wydział III kryminalny (*Section criminelle*) stanowi względem skarg kassacyjnych, w przedmiotach poprawczych lub policyjnych, bez poprzedniego dopuszczenia skargi do instrukcyi. Wydział pierwszy miéwa audyencye we Wtorki, Środy i Czwartki; wydział drugi w Poniedziałki, Wtorki i Środy; wydział trzeci we Czwartki, Piątki i Soboty.

Każdy wydział składa się z 16stu członków, ścisły komplet stanowi 11stu Sędziów (91). Co rok z każdego wydziału wychodzi czterech członków, którzy w równéj liczbie wchodzi w dwa drugie wydziały. Przy Sądzie kassacyjnym jest 60ciu Adwokatów, stawania w tymże Sądzie i Radzie stanu (*Conseil du roi*) wyłączne prawo mających.

(89) Loi du 1 Décembre 1790. Art. 3. du 27 Ventôse an 8. Art. 65. 66. 81.

(90) Loi du 27 Ventôse an 8. Art. 77.

(91) Tamże Art. 63.

Co rok Sąd kassacyjny deputacją z 12stu członków złożoną do Rady stanu wyprawia, z obrazem wykazującym, które części prawodawstwa okazały się nie dostateczne lub błędne, i zarazem przedstawia sposoby zapobieżenia występkom, doskonalenia kodexów i sprostowania błędów, jakie się w wykonaniu sprawiedliwości spostrzédz dały (92).

b) Instrukcyja sprawy i wyrok.

Nie tylko stronom wolno się odwoływać do Sądu kassacyjnego, ale i Prokuratorom, jedynie dla zadość uczynienia prawu. Gdy Prokurator poweźmie wiadomość, że w ostatniej Instancyi, wyrok z obrazą prawa lub form postępowania wydano, albo że Sędzia nadużył swęj władzy, a żadna z stron w przyzwoitym terminie wyroku tego nie zaskarży, obowiązany jest po upłynieniu tego terminu, donieść o tém Sądowi kassacyjnemu, który uznawszy obrazę prawa lub formy postępowania, wyrok skassuje; lecz strony nie będą się mogły do orzeczenia Sądu tego odwoływać końcem uniknienia skutków tego wyroku, który między niemi rzecz przesądzoną stanowi (93).

Termin do wyniesienia skargi kassacyjnej jest trzechmiesięczny, od dnia doręczenia wyroku rachując (94); jednakże takowa w żadnym przypadku wykucyi nie wstrzymuje (95).

Przed podaniem skargi, strona, na przypadek jej odrzucenia winna zaznaczyć karę 150 fr., jeżeli

(92) Tamże Art. 86.

(93) Tamże Art. 88.

(94) Prawo z 1go Grudnia 1790. Art. 14. Dekret z 5 Ventôse an 10.

(95) Prawo z 1go Grudnia 1790. Art. 16. Prawidło to dwa tylko przypuszcza wyjątki ze względu na stan osób; jeden co do rozwodów z Art. 263. R. C., drugi co do uznanėj nieważności małżeństwa, z analogii tegóż samego artykułu.

żąda skasowania wyroku w-ocznego, a 75 fr. jeżeli odwołuje się od wyroku zaocznego.

Skarga kassacyjna obejmować powinna żądanie i jego zasady, tudzież być podpisana przez jednego z Adwokatów przy Sądzie kassacyjnym, który ją w tymże Sądzie ma popierać. Nadto powinna być do niej dołączona kopia wyroku zarekurrowanego i kwit zaznaczonej kary (96), i dopiero wtedy takowa w biurze Pisarza przyjętą być może.

Wszelkie sprawy na drodze kassacyi, są wciągane w biurze Pisarza, według daty podania i numeru, i skoro są gotowe, rozdzielają je pomiędzy właściwe wydziały, i umieszczają na dwóch wokandach według daty ich gotowości. Jedna z tych wokand obejmuje sprawy nie cierpiące zwłoki, druga sprawy zwyczajne.

Sprawy przychodzą z relacyi, i we wszystkich Prokurator słuchany być winien. Sprawy gotowe podziela Prezes losem pomiędzy członków obecnych w wydziale. Podział ten co do spraw wymagających pośpiechu, następuje co dni 15, co do spraw innych co miesiąc. Referenci obowiązani są w sprawach wymagających pośpiechu, ukończyć relacyą w dniach 15tu, w zwyczajnych zaś w dniach 30tu od dnia podziału spraw rachując, i złożyć je w biurze Pisarza (97). Tego samego dnia którego Referent relacyą złoży, Pisarz komunikuje ją z aktami do wniosku Urzędowi publicznemu właściwego wydziału, który wygotowawszy w jak najkrótszym czasie wniosek, winien złożyć przynajmniej na dwa dni przed terminem sprawy, akta w biurze Pisarza, z kąd zaraz Referentowi oddane być mają (98).

(96) Loi du 2 brumaire an 4. Art. 16. 17.

(97) Règlement du 4 prairial an 8. Art. 1 — 5.

(98) Tamże Art. 10. 11. 12.

Relacye Sędziowie wyrabiają w pałacu sprawiedliwości w właściwych do tego biurach.

Na pierwszej audyencyi każdego miesiąca, Pisarz przedstawia zgromadzonemu wydziałowi, które relacye w terminie przepisany złożone nie zostały. Referenci obowiązani są usprawiedliwić zwłokę, którą jeżeli wydział przyjmie, nowy termin wyznaczy, a po upłynieniu tego bez złożenia referatu, Prezes do nowego losowania przystępuje.

Po wygotowaniu referatów i oddaniu ich do bióra Pisarza, sprawy w porządku złożenia relacyj umieszczone zostaną na właściwych wokandach, jednej przeznaczonej dla interesów wymagających pośpiechu, drugiej dla spraw zwyczajnych. Dwie te wokandy podpisuje Prezes i Pisarz, i z tych pierwsza wywiesza się 1go i 15go, druga 1go każdego miesiąca (99).

Sprawy sądzą się w porządku w jakim są umieszczone na wokandzie, jednakże wolno Prezesowi na domaganie się Prokuratora, z wokandy spraw wymagających pośpiechu, wziąć tę która jest najpilniejszą (100).

Przed relacją w wydziale podań (*section des requêtes*), rekurrowany do sprawy nie wchodzi, nie może więc czynić żadnego podania w odparciu skargi kassacyjnej. Dopiero jeżeli skarga do instrukcyi przyjętą zostanie, takowa doręczoną mu być powinna wraz z kopią wyroku dającego miejsce instrukcyi.

Referent czyta publicznie relacją, tak w wydziale podań jak i cywilnym, bez objawienia swojego zdania; strona zaś lub jej obrońca, na swe żądanie słuchani być mogą dopiero po relacyi. Następnie czyni wnioski Urząd publiczny, po wysłuchaniu których,

(99) Tamże Art. 6. 7. 9.

(100) Tamże Art. 13.

stronie więcéj przymawiać się nie wolno (101). Po wnioskach Sąd przystępuje do deliberacyi, i ta odbywa się, albo w saméj sali audyencyonalnéj, albo w Izbie narad. Wyrok zapada większością zdań; a gdy zachodzi równość, przybranych zostaje pięciu Sędziów z tego wydziału, w którym sprawa pod deliberacyę wzięta jeszcze nie była, i w tym przypadku sprawa na nowo wprowadzoną być winna (102).

Wyrok Sądu kassacyjnego w wydziale podań dopuszcza albo odrzuca skargę (*admet ou rejette la requête*), i takowy Prezes po skończonej deliberacyi, w obudwóch przypadkach z motywami ogłasza. Do Referentów należy redakcyja motywów i orzeczenia Sądu. Redakcyą takową w połowie następnego tygodnia, po ogłoszeniu wyroku Referent złożyć jest obowiązany, i zarazem własnoręcznie wpisać ją do sentencyonarza obejmującego minuty wyroków. Sentencyonarz co tydzień podpisuje Prezes (103).

Jeżeli wydział podań odrzuca skargę, strona rekurrująca wskazaną być powinna na karę już przez siebie złożoną, i nie wolno jéj więcéj, nawet z nowych zasad, zaskarżać prawomocnego wyroku. Jeżeli zaś skarga jest dopuszczoną, rekurrujący obowiązany jest stronie do kassacyi powołanéj doręczyć skargę, wraz z zapadłym wyrokiem, w ciągu trzech miesięcy od dnia tego ogłoszenia rachując (104), i zapozwać ją przed wydział cywilny Sądu kassacyjnego; ina-

(101) Tamże Art. 15. 16. 19. prawa z 1go Grudnia 1790. Art. 13. Prawo z 2 brumaire r. 4. Art. 21.

(102) Prawo z 27 Ventôse r. 8. Art. 63 — 64.

(103) Règlement du 4 prairial an 8. Art. 17. 18.

(104) Règlement du 28 Juin 1738. Art. 30., które obowiązuje o tyle, o ile późniejszymi postanowieniami zniesione nie jest, stósownie do Art. 28 prawa z 1go Grudnia 1790 i Art. 90 prawa z 27 Ventôse r. 8.

częj, po upłygnięciu tego terminu, z skargą upada. Rekurrowany po doręczeniu sobie skargi i wyroku, ustanawia Adwokata, który ułożoną przez siebie odpowiedź na skargę kassacyjną, składa w biurze Pisarza, i kopią doręcza rekurrującemu. Oprócz tych pism wolno tylko stronom replikę i duplikę wygotować, inne przyjęte być nie mogą (105). Termina do odpowiedzi są zwyczajne.

Po upłygnięciu terminów lub skompletowaniu pism, wyznaczony zostaje Referent, tym jednak nie może być Sędzia, który już w tej sprawie relacją czynił w wydziale podań. Czytanie relacji, obrony, wnioski, deliberacya, ogłoszenie i redakeya wyroku, odbywa się podobnie jak w wydziale podań.

Jeżeli w wydziale cywilnym skarga odrzucona zostaje, rekurrujący na drodze kassacyi powinien być skazany na karę, na rzecz skarbu przynajmniej w kwocie 300 fr., a na rzecz strony w kwocie 150 fr., jeżeli wyrok zaskarżony jest w-oczny, w połowie zaś, jeżeli jest zaoczny. Do kary na rzecz skarbu, wchodzi już przy podaniu skargi złożone 150 franków (106). Jeżeli zaś skarga przyjęta zostanie, wydział cywilny kassuje zaskarżony wyrok z tym skutkiem, iż jeśli samo tylko postępowanie z powodu niezachowania form przez strony, skassowaniu ulega, postępowanie to na nowo rozpoczęte być powinno od pierwszego aktu, w którym forma przepisana zachowaną nie była; jeśli zaś samo tylko zawyrokowanie jest skassowaniem, sprawa odesłana zostaje po stanowcze rozstrzygnięcie do innego Sądu (107).

(105) Loi du 2 brumaire an 4. Art. 18.

(106) Règlement eu 1738.

(107) Règlement du 2 brumaire an 4. Art. 24. Loi du 27 Ventôse an 8. Art. 87.

Tak skassowany wyrok pociąga za sobą zwrot złożonej kary, i przedmiotu w skutek skassowanego wyroku powziętego przez stronę przeciwną. Wyrok Sądu kassacyjnego powinien być wpisany w sentencyonarz tego Sądu, którego orzeczenie kassacyi uległo (108).

Otrzymujący wyrok Sądu kassacyjnego, doręcza go stronie przeciwniej, i zapożywa przed Sąd do którego sprawa jest odesłana. Sąd ten do osądzenia przystępuje bez nakazania nowiej instrukcyi (109).

Jeżeli po skassowaniu pierwszego wyroku i odesłaniu do innego Sądu, wyrok drugi zaskarżony będzie z tych samych zasad co pierwszy, Sąd kassacyjny przed skassowaniem drugiego wyroku, może zażądać wyjaśnienia ustawy, która w jego przekonaniu dwoma wyrokami obrażoną została. Gdyby Sąd kassacyjny tłómaczenia ustawy w tym przypadku niezażądał, nie może deliberować nad powtórna skargą, jak w połączonych wydziałach, pod prezydencją Ministra sprawiedliwości, i jeżeli w tym przypadku wyrok po raz drugi skassowany będzie, Sąd kassacyjny odsyła sprawę pod osądzenie do Sądu, który w niej nie wyrokował. Zaskarżenie wyroku z tych samych zasad po raz trzeci, otwiera samém prawem drogę do tłómaczenia ustawy, udzielanego przez Rząd w formie urządzenia administracyjnego (110), i które się staje normą wyrokowania na przyszłość.

(108) Réglement 1738. Art. 38.

(109) Loi du 27 Ventôse an 8. Art. 85.

(110) Loi du 16 Septembre 1807.

WAŻNIEJSZE POPRAWKI.

- Str. 12 wiersz 4 *zamiast: bachlier czytaj: bachelier*
— 14 — 11 — kryminalnych i w ubogich sprawach,
czytaj: kryminalnych, i ubogich w sprawach
— 16 — 3 *zamiast: 600,000, czytaj: 60,000*
— 22 — 24 — i opozycye; — i opozycye,

Ustawa exekucyjna z d. 17 Czerwca 1823 r. wspomniona na stronnicy 42éj, i znów w notce 78éj, jest obowiązującą w W. M. Krakowie, i do téj téż tylko krainy stósunków, sciąga się rzeczona notka.

UNIVERSITY OF MICHIGAN LIBRARY

XXVIII

Wydawnictwa
do 1945 r.

Biblioteka Główna AP w Siedlcach
nr inw.: BR - 29269

br.29269